

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN-EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 18 FEBRUARI 1948

No. 1606

COMMISSIE VAN REDACTIE:Ch. Glasz; H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris);

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;

F. Versichelen.

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.**BERICHT.**

Aan de leden van het Nederlandsch Economisch Instituut wordt beleefd verzocht om — voorzover zij dit niet reeds deden — de contributie voor het jaar 1948, ten bedrage van f 30 voor het binnenland en f 33 voor het buitenland, vóór 15 Maart a.s. te voldoen op giro-rekening no. 8408 of op onze rekening bij de heren R. Mees & Zoonen, alhier. Leden in België/Luxemburg, wordt beleefd verzocht de tegenwaarde in francs van het verschuldigde bedrag te storten bij de Banque de Commerce te Brussel. Na genoemde datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeren.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	123
Sommaire, summaries	123
Enkele notities betreffende het Europese Herstel Programma door W. Koster	124
De rentepolitiek van het Beleggersfront door F. de Roos	128
Kracht en warmte (II) door E. J. Muller	131
Het „Netherlands Government Food Purchasing Bureau” te New York van 1941—1946 (II) door H. J. de Koster	132
Ingezonden stuk: Dollarschaarste en prijsaanpassing door A. Blumer, met naschrift van Prof. Dr J. Tinbergen	135
Internationale notities: België en het dollarprobleem	136
De graanprijzen in de Verenigde Staten	137
De bevolking van Australië in 1947	137
Geld- en kapitaalmarkt	137
Statistieken: Bankstaten	138

DEZER DAGEN

heeft de commissie van drie, voor het bewijzen van goede diensten, een vertrouwelijke persconferentie gehouden.

Het geheim van drie weet iedereen. Zo kwam het eveneens de Nederlands-Indische Regering ter ore. Deze begon een schermutseling op drijfzand. Korte tijd later, het is een historisch bekend verschijnsel bij duels, bleek het voor haar schuldeloze secondant noodzakelijk een gewatteerde verklaring af te leggen. Thans heeft de Nederlands-Indische Regering, volgens persberichten, onomwonden verklaard, dat het haar verheugt haar verklaring omtrent de vermeende uiteenzetting te kunnen terugnemen.

Zóver kon de Engelsé Regering, en zeker niet tot haar vreugde, niet gaan bij haar parlementaire toelichting op het witboek betreffende de personele inkomens. De Minister van Economie en Financiën heeft opnieuw het lancet moeten grijpen en verklaard, dat de operatie loonstop — hoezeer ook vrijwillig te ondergaan — voor Groot-Brittannië noodzakelijk is. Gedeeïde smart is halve smart. Tegelijkertijd heeft hij het bedrijfsleven verzocht zich er ernstig over te beraden, hoe het, ook vrijwillig, de winsten en prijzen zou kunnen verlagen. Om de patiënt williger te krijgen heeft hij het koortslijstje nog eens voorgedragen. In 1947 stond Engeland voor £ 675 miljoen debet op zijn internationale betalingsbalans; midden 1948 zijn de buitenlandse betaalmiddelen op. Zonder het „European Recovery Program” staat het zeer slecht.

Zulke gedachten waren ook in Nederland opgekomen. Men vroeg daarnaar de Minister van Economische Zaken. Deze verwees, wij hebben twee specialisten, in consult naar de Minister van Financiën. In een Memorie van Antwoord heeft deze, in voortreffelijke artsenstijl, verklaard, dat wij moeten trachten er met plan B zo goed mogelijk door te komen. Uit welk dokterslatijn hopelijk binnenkort de deskundigen het recept zullen kunnen ontcijferen.

Voor „The Economist” heeft dit alles nog te veel van narcose; hij wil, volgens het hoofdartikel van 14 Februari, met de bijl er op af. Engeland gaat failliet, ook met Marshall-hulp, als het niet feller reageert op eigen noden. Een diagnose, die aan waarschijnlijkheid wint, doordat de leider der andere school, „The New Statesman and Nation” van dezelfde week letterlijk concludeert: „the nation must accept probably for several years a sharp decline in its standard of living”. Daarbij helpt geen doekje voor het bloeden meer.

Zo ook, hoe gaarne de Franse Minister van Buitenlandse Zaken deze nog gebruikt, met de toestand na de devaluatie in Frankrijk. Met haast bewonderenswaardig sangfroid heeft men daar van economische zijde verklaard, dat zelfs met tijdige Marshall-hulp Frankrijk het op de tussentijdse hulp alleen niet haalt. Als het Franse prijspeil net zo kalm bleef, kan het nog meevallen. Ook in de Verenigde Staten immers is een stadium van doorhakken bereikt. Een formulering is gevonden, waarop men het Europese hulpprogramma op de voorgestelde termijn, 1 April, in werkelijkheid denkt te kunnen doen ingaan. Weliswaar zijn daartoe enige ingrepen nodig geweest in voorgestelde cijfers en termijnen; doch duidelijk is gemaakt, dat dit onzuiverheden en schoonheidsfouten betrof. Een loffelijke zaak, het streven naar een gezuiverd beeld.

De Curaçaosche Handel-Maatschappij N.V.

(Curaçao Trading Company S.A.)

GEBOUW "ATLANTA"
Stadhouderskade 6 - Amsterdam

Is voor hare kantoren en vestigingen in Curaçao, Suriname en alle voorname plaatsen in het Caraïbische gebied **blijvend geïnteresseerd in offerten van fabrikanten van:**

Bouwmaterialen	Huish. artikelen	Textiel
Hang- en Sluitwerk	Electr. Technische art.	Papier
Bouwbeslag	Glas	Emalle
Kleine IJzerwaren	Sanitaire artikelen	Levensmiddelen
Gereedschappen	Dakpannen	Keramische art.

Behandeling van alle bankzaken

Bezorging van alle assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

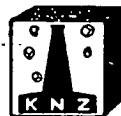
AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT v. TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

met medewerking der R.K. Universiteit en de Kath. Econ. Hogeschool
Nijmegen, Berg en Dalscheweg 97 - Heerlen, Stationsstraat 59
Tilburg, Wilhelminapark 25 - Eindhoven, Dommelhoeftstraat 8

Arbeidsanalyse - Personeelsselectie

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

N.V. A.T.O. - VAN GEND & LOOS

Geregelde vrachtauto-dienst.

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing - afschrijving van toekomstige lasten - blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NKFB

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

W. Koster, *Enkele notities betreffende het Europese Herstel Programma.*

Na de rede van Marshall, op 5 Juni 1947 te Harvard gehouden, de Parijse Conferentie der zestien West-Europese landen, het gereedkomen in de Verenigde Staten van de rapporten van de Commissies Harriman, Krug en Nourse en de boodschap van President Truman aan het Amerikaanse Congres op 19 December 1947 vindt de huidige fase van het ERP haar zwaartepunt in de „hearings” van het „Senate Foreign Relations Committee” en het „House Foreign Affairs Committee”. Voor Nederland is speciaal van belang, dat in de „hearings” van de Senaatscommissie menigmaal de nadruk is gelegd op het herstel in West-Duitsland en in Zuid-Oost-Azië. De conclusie uit de „hearings” (die, wat de Senaatscommissie betreft, op 5 Februari jl. werden afgesloten) is: Amerika acht het ERP noodzakelijk voor voortzetting van het herstel in Europa. Ook ideële motieven zijn hier van belang. Verwezenlijking van een overgroot deel van het plan is zeer waarschijnlijk.

F. de Roos, *De rentepolitiek van het Beleggersfront.*

Een overzicht van de geschiedenis van het Beleggersfront sinds de bevrijding doet de vraag rijzen, of de Regering op het terrein van de rentepolitiek thans wellicht een volledig succes heeft geboekt. Dit is in wezen niet het geval. Van een volledig welslagen der 3 pCt-rentepolitiek kan pas worden gesproken, indien de geldcreatie ophoudt en het inmiddels veroorzaakte geldexcedent vrijwillig d.m.v. consolidatieleningen kan worden weggenomen. Bovendien geldt als voorwaarde, dat men de bestaande bindingen van het economisch leven niet van een dermate abnormaal en „onnatuurlijk” karakter beschouwt, dat men een spoedige overgang naar een andere toestand met kansen op rentestijging reëel aanwezig acht. De gestelde vraag kan pas bevestigend worden beantwoord, als economisch, sociaal en politiek een toestand van grotere stabiliteit is bereikt.

E. J. Muller, *Kracht en warmte (II).*

Gezien de schaarste aan steenkool is uiterste economie in het gebruik van brandstoffen een allereerste eis, zowel in het bedrijfsleven als in het huisgezin. Het is daarom verkeerd, dat kolen sedert de oorlog onder kostprijzen worden verkocht en dat door de subsidiepolitiek het brandstoffenverbruik eerder wordt bevorderd dan afgeremd. Ongetwijfeld vindt thans de zorgeloosheid op het gebied van het kolenverbruik zijn oorsprong in het feit, dat vóór de oorlog kolen zo goedkoop waren. Brandstofeconomie dient thans te worden afgedwongen door afschaffing der subsidie en verkoop uitsluitend op basis van de kostprijs. Een tweede middel is het instellen van de zomertijd. Schr. wijst tenslotte op de mogelijkheden, die in het gebruik van windkracht als bron van energie liggen opgesloten. Ons bezit aan windmolens (waarvan de efficiency belangrijk is verbeterd) moet daarom met zorg worden beheerd.

H. J. de Koster, *Het „Netherlands Government Food Purchasing Bureau” te New York van 1941—1946 (II).*

Het documentair overzicht van de aankooppolitiek der Nederlandse Regering in het buitenland gedurende de oorlogsjaren — zie voor het eerste artikel „E.-S.B.” van 4 Februari jl. — wordt in dit artikel afgesloten. Geschetst worden: de motieven, die tot de oprichting van de missie-Steinberghe hebben geleid; de werkzaamheden, die deze missie heeft verricht; de werkzaamheden van het „Food Bureau” sinds 1945; vraagstukken van „lend-lease”. Tenslotte volgt een opsomming van alle soorten goederen, die hier te lande na de bevrijding zijn aangevoerd.

SOMMAIRE.

W. Koster, *Le programme de redressement de l'Europe.*

Le plan Marshall est entré dans un stade définitif. Ses discussions au sein des Comités des Affaires Etrangères du Sénat et de la Chambre des Représentants permettent de conclure que les Etats Unis sont convaincus de la nécessité du programme en question. L'accent qu'on a mis sur la reconstruction de l'Allemagne occidentale et du Sud-Est de l'Asie est particulièrement important pour les Pays-Bas.

F. de Roos, *La politique d'intérêt dans le placement des capitaux.*

Le développement récent du marché des fonds publics semble bien démontrer que la politique du Gouvernement hollandais de monnaie à bon marché, a été fructueuse. Cependant cette conclusion est encore prématurée. Le succès sera seulement évident quand le gonflement des moyens de paiement sera arrêté et que le pouvoir d'achat flottant sera converti volontairement en des mesures de consolidation.

E. J. Muller, *Le problème de l'énergie (II).*

L'auteur termine son analyse du manque de charbons en Europe occidentale en insistant sur la nécessité d'économiser l'énergie de la combustion. C'est pourquoi les subventions pour le charbon doivent être supprimées; le prix de revient devrait être la seule base admissible pour la détermination des prix. En outre l'heure d'été devrait être introduite. Les moulins à vent constituent une source d'énergie importante pour l'économie néerlandaise.

H. J. de Koster, *Le „Netherlands Government Food Purchasing Bureau”, New York 1941—1946 (II).*

La première partie de cet article a été reproduite dans notre numéro du 4 février. La seconde et dernière partie contient un aperçu de la politique d'achat néerlandaise pendant le stade final de la guerre.

SUMMARIES.

W. Koster, *The European Recovery Program.*

The Marshall Plan has reached a decisive stage. The hearings before the Senate Foreign Relations Committee and the House Foreign Affairs Committee allow the conclusion that the United States are convinced of the necessity of ERP. The stress laid upon the revival of Western Germany and South East Asia is especially important for the Netherlands.

F. de Roos, *The interest policy of the Dutch Investors' Union.*

Recent developments on the capital market seem to demonstrate that the cheap money policy of the Dutch Government has been successful. Success, however, will only be a fact when the process of money creation has stopped and floating-purchasing power has been taken away voluntarily by consolidating operations.

E. J. Muller, *The problem of energy (II).*

For reasons of fuel economy subsidies on coal have to be abolished, costs being the only admissible basis for prices. In addition summer time has to be introduced. Windmills are an important source of energy for the Dutch economy.

H. J. de Koster, *The Netherlands Government Food Purchasing Bureau, New York, 1941—1946 (II).*

The first part of this article was published in our issue of February, 4th. This second and last part contains a survey of the Dutch purchasing policy during the final stage of the war.

ENKELE NOTITIES BETREFFENDE HET EUROPESE HERSTEL PROGRAMMA.

Op 19 December 1947 richtte President Truman zich tot het Congres der Verenigde Staten met een boodschap betreffende de voornemens van zijn Regering om financiële bijstand te verlenen aan een groot aantal Europese landen, die zich voor ernstige moeilijkheden geplaatst zien bij het voortzetten van hun herstel na de tweede wereldoorlog, in het bijzonder met betrekking tot de financiering van hun invoer van voedsel, brandstoffen, reconstructie-materialen en grondstoffen, welke in dollarvaluta moeten worden betaald. Na het uithangen van die boodschap zijn de commissie voor de buitenlandse betrekkingen van de Senaat (Senate Foreign Relations Committee) en de commissie voor buitenlandse zaken van het Huis van Afgevaardigden (House Foreign Affairs Committee) begonnen met het houden van „hearings”, waarvan die van de Senaat inmiddels zijn afgelopen. In zijn huidige zitting zal het Congres de zeer belangrijke beslissing over de Europese hulp nemen. Ook voor ons land en zijn overzeese gebiedsdelen zal die beslissing van groot gewicht zijn. Het is thans wellicht een geschikt moment om in het licht van de eerdergenoemde hearings een blik achterwaarts te werpen om zich te realiseren, hoe het genereuze Amerikaanse plan van bijstand is ontstaan. Dit *European Recovery Program* (ERP) is voortgesprongen uit een reeks gebeurtenissen en ideeën in Amerika, welke echter ten dele ook hun grondslag vinden in hetgeen door de bewuste Europese landen zelve tot het voorgestelde plan is bijgedragen.

Het is een bekend feit, dat gedurende de laatste fase van de oorlog en ook daarna niet bij benadering werd bevestigd, voor welke ontzaglijke moeilijkheden het gehavende Europa zou komen te staan. De in verschillende delen van Europa ogenschijnlijk ingetreden verbetering is slechts voor een deel een wezenlijke vooruitgang, voor een ander deel bestaat er verschil tussen schijn en wezen. Een van de gevolgen van de oorlog is, dat de behoefte aan essentiële goederen, nodig voor het herstel, niet kan worden gedekt, daar de beschikbare monetaire reserves het toelaatbare minimum hetzij bereikt of overschreden hebben, terwijl de normale bronnen van de benodigde valuta — vnl. dollars — hetzij nog ver beneden het vooroorlogse peil liggen dan wel geheel of ten dele zijn opgedroogd. Voorts blijken de traditionele en de nieuw gecreëerde instellingen voor de financiering door middel van credieten en leningen absoluut niet opgewassen tegen de enorme behoeften. Het is typerend, dat het woord „overbruggingscrediet”, hetwelk in de eerste na-oorlogse periode veel werd gebruikt, vrijwel niet meer wordt gehoord. Voor de bedragen, welke Europa inmiddels heeft ontvangen, is deze term nog nauwelijks bruikbaar. Buiten de bijdragen van individuele Amerikanen, zijn door de Regering der Verenigde Staten na de oorlog aan de West-Europese landen 3 milliard dollar aan giften en meer dan 7 milliard dollar aan leningen en credieten verstrekt.

Naarmate duidelijker bleek, dat de situatie in Europa zeer ernstige economische en politieke consequenties zou kunnen hebben, werden de eerste stemmen gehoord, die de inleiding vormden tot de grootscheepse actie, welke thans zal worden ingezet. De „Undersecretary of State” Dean Acheson hield in Mei 1947 te Cleveland, Mississippi, een rede, waarin duidelijk werd gemaakt, dat Europa het zonder Amerikaanse hulp niet zou kunnen stellen, wilde men althans de reconstructie van de Oude Wereld binnen afzienbare tijd voltooid zien.

Het Marshall-plan.

Nog geen maand later, op 5 Juni 1947, hield „Secretary of State” Marshall zijn befaamde rede in de Universiteit te Harvard. Marshall's rede, welke geenszins de pretenties had van een plan, bevatte een korte analyse van de ernstige verstoringen in de economische toestand van Europa,

waarbij hij wees op de onafwendbaarheid van Amerikaanse hulp, welke niet meer bij stukjes en beetjes diende te worden verleend, maar volgens bepaalde beginselen en volgens een welomlijnd plan. Hij steunde dit op het feit, dat „Europe's requirements for the next 3 or 4 years of foreign food and other essential products — principally from America — are so much greater than her present ability to pay that she must have substantial additional help, or face economic, social, and political deterioration of a very grave character”. De Amerikaanse hulp zou gericht dienen te zijn op het doen herleven van een „working economy in the world so as to permit the emergence of political and social conditions in which free institutions can exist”. Doch alvorens Amerika deze weg zou kunnen inslaan, zouden de landen van Europa zelf tot overeenstemming moeten komen over hetgeen nodig is om de toestand doeltreffend te verbeteren en over hetgeen zij zelf in onderlinge samenwerking zouden kunnen doen. „The initiative must come from Europe”.

Kort na de rede van Marshall nodigde de Britse Minister van Buitenlandse Zaken Bevin zijn collega's van Frankrijk en Rusland uit voor een gezamenlijke actie van de Europese landen om tot een gemeenschappelijk Europees herstelplan te komen. Rusland weigerde echter hieraan deel te nemen. Deze weigering heeft allerwegen verbazing gewekt, achteraf wellicht nog meer dan op het moment zelf. De mening is verkondigd, dat indien Rusland de samenwerking van de West-Europese landen had willen tegengaan, de deelname aan het programma door Rusland daartoe juist een effectieve methode had kunnen zijn. De financiële noden zouden in totaal waarschijnlijk eens zo groot zijn geworden en temeer aannemelijk zou een aanzienlijke besnoeiing op de geldelijke hulp van Amerikaanse zijde zijn geweest¹⁾.

Het Rapport van de CEEC.

Onmiddellijk na de Russische weigering werden door Engeland en Frankrijk een 22-tal Europese landen uitgenodigd om te Parijs bijeen te komen ter bespreking van een herstelprogramma. Op 12 Juli begon de Parijse conferentie van de 16 landen, die aan de uitnodiging gehoor hadden gegeven. Met uitzondering van Oostenrijk, hadden de buurstaten van Rusland verstek laten gaan. De 16 landen (Engeland, Frankrijk, België, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, IJsland, Zwitserland, Italië, Ierland, Portugal, Griekenland, Oostenrijk en Turkije) vormden tezamen de Commissie voor Europese Economische Samenwerking, het Committee of European Economic Cooperation (CEEC). Vermeld dient te worden, dat de behoeften en de mogelijke bijdragen van West-Duitsland eveneens in het schema van de CEEC werden betrokken.

Het rapport van de CEEC, hetwelk op 22 September 1947 werd voltooid, is onlangs in dit tijdschrift besproken²⁾. Enkele van de voornaamste punten uit dit rapport mogen hier volledigheidshalve worden samengevat. Het bevat de grondslagen voor een brede economische samenwerking der betrokken landen, zoals tariefverlaging en vermindering van andere belemmeringen in het handels- en betalingsverkeer tussen henzelf en de rest van de wereld. Het bevat noodzakelijkerwijs ook een inventarisatie van de geleden schade, de noodzakelijke herstelbehoeften en van de productiemogelijkheden. Het is van grote betekenis, dat nadruk is gelegd op de collectieve kracht, welke Europa, in tegenstelling tot de individuele nationale zwakheden, kan ontwikkelen. Nog onlangs³⁾ heeft de President der

¹⁾ Zie Henry Hazlitt, „Will Dollars Save the World?”. The Foundation for Economic Education Inc., New York, 1947 (p. 66).

²⁾ Zie „Enige aspecten van de stand van zaken met betrekking tot het Marshall-Plan” door E. H. van der Beugel in „E.-S.B.” van 3 December 1947.

³⁾ „Europe's Hope for Recovery”, Rede van John J. McCloy, President van de International Bank for Reconstruction and Development, voor de Kamer van Koophandel te Philadelphia, 15 Januari 1948 (brochure).

Internationale Herstelbank er op gewezen, dat West-Europa met zijn 270 miljoen goed geschoolde, ontwikkelde en energieke bevolking en met natuurlijke hulpbronnen, welke gezamenlijk die van de Verenigde Staten benaderen, collectief nog steeds één van de twee meest productieve gebieden van de wereld is. Voor het mobiliseren van die collectieve kracht zijn ingrijpende reorganisaties van Europa nodig. De eerste stappen hiertoe zijn ongetwijfeld vervat in het CEEC-rapport.

Van directe betekenis voor de beoordeling van het vermogen van Amerika om de nodige financiële hulp te verlenen zijn de in het rapport opgenomen schattingen van de tekorten van de eerdergenoemde 16 landen en West-Duitsland, welke met dollars zouden moeten worden gefinancierd. Gehoopt wordt, dat een deel van de dollar-behoefte zal kunnen worden gedekt uit leningen van de Internationale Bank, alsmede uit particuliere investeringen en credietfaciliteiten. De ramingen van de CEEC zijn in tabel I samengevat.

Netto deficit met	1948		1949
		t/m	Totaal
		1951	
Verenigde Staten	5,64	10,17	15,81
Overig Amerika	1,94	4,03	5,97
	7,58	14,20	21,78
Deficit van afhankelijke gebiedsdelen	0,46	0,20	0,66
Totaal deficit	8,04	14,40	22,44
Financiering door Internationale Bank, particuliere investeringen etc.	0,92	2,21	3,13
Te financieren door Plan	7,12	12,19	19,31

In het cijfer van \$ 8,04 milliard voor het jaar 1948 was Nederland begrepen voor ruim 600 miljoen, België en Luxemburg voor rond 300 miljoen, Engeland voor ruim 2.600 miljoen, Frankrijk voor 1.750 miljoen en West-Duitsland voor 1.150 miljoen dollar. Het totale bedrag van \$ 22,44 milliard omvat niet de fondsen in het Parijse Rapport genoemd voor het converteerbaar maken van de Europese valuta in multilateraal clearingverkeer. Hoewel dit plan een zeer belangrijke poging is tot verbetering van het intra-Europese betalingsverkeer, waardoor o.a. de noodzaak tot afdekking van de overschrijding der manipulatiecredieten in goud of dollars aanzienlijk kan worden verminderd⁴⁾, kan in dit bestek daarop niet worden ingegaan. Dit voorstel is door Amerika met weinig enthousiasme ontvangen, althans als deel van het ERP. Men is van oordeel, dat deze aangelegenheid ligt op het terrein van de directe samenwerking der betrokken landen zelf en van het Internationale Monetaire Fonds.

In de beoordelingen van de in het CEEC-rapport vermelde cijfers, in het bijzonder die betreffende 1948 — ter grootte van 35 pCt van het totaalbedrag voor de vier gemelde jaren — komt als één van de belangrijkste conclusies tot uiting, dat de geraamde dollarfinanciering van 8 milliard dollar voor dat jaar eer te laag dan te hoog is gesteld. Wij menen deze uitspraak ten volle te kunnen onderschrijven. Juist gedurende de laatste maanden, waarin de internationale credietverlening geheel geparalyseerd schijnt te zijn en vele landen dientengevolge tot verdere drastische beperkingen van hun dollaruitgaven hebben moeten overgaan, wordt het Europese herstelproces zeer geschaad. Was aanvankelijk het streven gericht op expansie, op herstel van het evenwicht op een hoger niveau, thans wordt het beleid vrijwel overal in Europa geforceerd tot contractie, welke, eenmaal ingezet, tot toenemende contractie elders leidt. Dit heeft tengevolge, dat de ramingen inzake de productie en de buitenlandse handel door de CEEC waarschijnlijk reeds thans naar beneden moeten worden herzien, terwijl de vertraging en somtijds de stilstand van het herstel de financieringsbehoefte voor de naaste toekomst doet toenemen.

⁴⁾ Zie de artikelen van Prof. Dr F. A. G. Keesing in „E.-S.B.” van 27 Augustus en 5 November 1947.

De ontwikkeling van het plan in Amerika.

Na de rede van Marshall heeft de Amerikaanse Regering niet stilgezeten. Integendeel, de gedegenheid, waarmee de mogelijkheden en moeilijkheden van het „plan” zijn onderzocht, dwingt bewondering af. In Juni 1947 werden door President Truman drie groepen aangewezen voor het onderzoek van het effect van een programma van financiële hulp aan het buitenland op de binnenlandse economische toestand der Verenigde Staten. Een groot deel van de bijstand kan immers alleen effect hebben door goederenleveringen door Amerika. Hoe is de positie van die goederen in de Verenigde Staten en laat zij grote leveranties in een betrekkelijk kort tijdsbestek toe zonder in de Verenigde Staten zelf verstoringen teweeg te brengen? Wat voor goederen geldt, geldt eveneens voor arbeid. Welke financiële en vooral fiscale implicaties heeft het plan voor Amerika en welke kunnen de gevolgen zijn voor de monetaire situatie in de Verenigde Staten, waar reeds zulk een hevig verzet bestaat tegen de voortschrijdende prijsstijgingen? De talloze vraagstukken, welke een plan als het beoogde ERP oproept, werden aangevat door de drie genoemde studiegroepen, t.w. het Committee on Foreign Aid, bestaande uit een aantal vooraanstaande partijloze Amerikanen onder leiding van de Minister van Handel Harriman, een interdepartementale groep onder leiding van de Minister van Binnenlandse Zaken Krug en de derde groep bestaande uit de Economische Raad onder diens voorzitter Nourse. Aan de resultaten van deze onderzoeken is reeds eerder in dit tijdschrift aandacht gewijd⁵⁾. Gedurende de zomer en de herfst van het afgelopen jaar hebben voorts enige groepen Senatoren en Afgevaardigden (o.a. het Herter Committee) zich door eigen aanschouwing min of meer vertrouwd kunnen maken met de situatie in Europa. Hun bevindingen en vooral hun meningen waren zeer uiteenlopend. De lezer zal zich die kunnen herinneren uit de stroom van berichten, die hierover in de pers zijn verschenen.

President Truman's Boodschap aan het Congres.

Het werk van de Parijse Conferentie, van de hierboven genoemde commissies en van tal van nationale en internationale organisaties is de basis geweest voor de boodschap van President Truman aan het Amerikaanse Congres en voor het gelyktijdig door Secretary of State Marshall aan het Senate Foreign Relations Committee aangeboden document, waarin het betreffende ontwerp van de *Economic Cooperation Act - 1948* en uitvoerig toelichtend materiaal zijn vervat⁶⁾. Na de kennisneming van het omvangrijke preliminaire werk bevat de Presidentiële boodschap eigenlijk niet veel nieuws, zij het dat de cijferamingen thans in concrete voorstellen zijn vervat. Zij is gericht op wezenlijk herstel (in tegenstelling tot „relief”) binnen een bepaalde tijdsperiode, eindigende medio 1952. Voor de eerste 15 maanden, nl. van 1 April 1948—30 Juni 1949, wordt \$ 6,8 milliard gevoteerd en voor de volgende drie fiscale jaren tezamen \$ 10,2 milliard. Het huidige Congres kan echter niet verder gaan dan een beslissing over de eerste periode van 15 maanden, zodat over het bedrag van \$ 10,2 milliard voorlopig geen beslissing te verwachten is, anders dan voorzover het een tentatieve aanvaarding van de totale omvang van de nodig geachte hulp betreft. Dit is een belangrijk punt van onzekerheid. Niet ten onrechte noemde „The Economist” dit een „Danger Signal for Europe” en voegde er aan toe, dat dit een aansporing moet zijn voor elke Europese Regering „to make the success of the European end of the Recovery Programme the first priority of national policy”⁷⁾.

De President deelde in zijn boodschap voorts mede, dat van elk participërend land wordt verwacht, dat het

⁵⁾ „Het „Marshall-plan” en de volkshuishouding der Verenigde Staten”, door A. Pfeifer, in „E.-S.B.” van 19 November 1947.

⁶⁾ Outline of European Recovery Program, 19 December 1947.

⁷⁾ „The Economist”, van 10 Januari 1948.

een overeenkomst met de Verenigde Staten sluit, waarin het zich verbindt bepaalde maatregelen te nemen, welke voor een effectieve besteding van de hulp nodig worden geacht. Deze overeenkomsten liggen in de lijn van de beloften van de 16-landenconferentie te Parijs en dienen dus bepaald niet als additionele condities te worden gezien. Het is zelfs waarschijnlijk, dat deze voorwaarden niet eens zo ver zullen gaan als de Parijse punten. Zeker is te verwachten, dat het treffen van maatregelen tot financiële en monetaire stabilisatie als eis zal worden gesteld. Dit zal o.a. ook het geval zijn met het reserveren van de opbrengst in nationale valuta van de onder de „grants-in-aid” verkregen goederen, terwijl aan deze reserve een bestemming zal worden gegeven in overeenstemming met de aan het ERP ten grondslag liggende beginselen. De hulp zal ten dele worden verleend in de vorm van evengenoemde giften, ten dele in de vorm van leningen. Het criterium hiervoor zal zijn het vermogen van het betreffende land om de hulp terug te betalen zonder onder de last van bestaande en nieuwe schulden te worden bedolven en opnieuw voor onoverkomelijke transferproblemen geplaatst te worden.

Omtrent de in de toekomst eventueel te verstrekken stabilisatieleningen ter handhaving van monetaire stabiliteit aan landen, welke goud- en converteerbare valuta-reserves tot beneden het noodzakelijke minimum zijn gedaald, worden geen toezeggingen gedaan. Hiertoe wenst de Regering der Verenigde Staten volgens het ontwerp eerst over te gaan, nadat de betrokken landen de gewenste stappen hebben ondernomen om hun interne financiële evenwicht en dat van hun betalingsbalans te herstellen. Het Amerikaanse Stabilisatiefonds kan dan zo nodig verdere steun verlenen. Het is voorts in het licht van het rapport-Krug van belang, dat ter instandhouding van de eigen Amerikaanse materiële hulpbronnen en ter vermindering van de repercussies op de nationale volkshuishouding wordt aangekondigd, dat de fondsen door de Europese landen eveneens kunnen worden gebruikt voor het verrichten van „off-shore purchases”, aankopen buiten de Verenigde Staten. President Truman dringt in dat verband aan op het in acht nemen van zijn voorstellen ter bestrijding van de verontrustende inflatie, welke hij kort tevoren aan het Congres had voorgelegd naar aanleiding van zijn rapport betreffende de „State of the Union”.

De basisbehoeften van West-Duitsland zijn niet in het programma begrepen; daartoe wordt voor de periode tot medio 1949 een afzonderlijk bedrag gevoteerd. Hetgeen daarboven nodig is, boven het bestaansminimum, om West-Duitsland aan het Europese herstel te kunnen laten deelnemen, is wel in het ERP begrepen, waarbij er van is uitgegaan, dat het verkeer tussen West- en Oost-Europa in de komende jaren geleidelijk zal kunnen worden hersteld, er toe leidende, dat de abnormale afhankelijkheid van West-Europa van het Westelijk Halfrond zal worden verniërd. De boodschap dringt aan op een zo ruim mogelijk gebruik van de faciliteiten van de Verenigde Naties en de met haar verbonden gespecialiseerde organisaties. Het is duidelijk, dat de Verenigde Staten het programma van bijstand zoveel als mogelijk is willen plaatsen in het kader van de bestaande internationale instellingen.

Over de inwendige organisatie en het beheer van het ERP zegt de boodschap verder, dat hiertoe een nieuw orgaan wordt gedacht, de „Economic Cooperation Administration” (ECA), onder leiding van een „Administrator”, te benoemen door de President en aan hem verantwoording verschuldigd. Hij zal zoveel mogelijk van bestaande instellingen gebruik moeten maken. Zo wordt bijvoorbeeld voorgesteld de hulp, voorzover deze uit leningen bestaat, over de Export Import Bank te laten lopen. Het gevolg hiervan is echter, dat de Eximbank, wat dit deel van haar taak betreft, geen zelfstandige politiek zal kunnen voeren, of, zoals het is uitgedrukt, niet meer zal zijn dan een „bookkeeper”.

In het door Minister Marshall overhandigde document vindt men een schat van gegevens en een gedetailleerde uitwerking van 's Presidents voorstellen. Het is voor sommige landen van betekenis, dat de eerste hulp volgens het wetsontwerp niet hoeft te wachten tot de Economic Cooperation Act—1948 de legislatieve machinerie volledig is gepasseerd. Op het eerst bedrag, gevoteerd voor de periode 1 April 1948—30 Juni 1949, kan worden vooruitgelopen door te putten uit \$ 500 miljoen van de Reconstruction Finance Corporation, terwijl tevens de nog ongebruikte middelen onder de Foreign Aid Act-1947 („interim-aid”-wet) voor dit doel kunnen worden gebruikt. Onder de Economic Cooperation Act kan hulp worden verleend aan alle Europese landen, die zich verbinden het herstelprogramma en de daaraan verbonden voorwaarden uit te voeren, met inbegrip van hun koloniën en de van hen afhankelijke gebieden (dependencies). Derhalve kunnen alle delen van het Koninkrijk der Nederlanden op de gestelde voorwaarden onder het ERP worden gebracht. Wij merken voorts op, dat voor de financiering van de import van productiemiddelen en van daarmee samenhangende grondstoffen in het algemeen leningen zullen worden verstrekt, terwijl de giften bestemd zijn voor de financiering van de invoer van voedsel, brandstof en meststoffen, alsmede van grondstoffen, niet bestemd voor de uitbreiding van het productie-apparaat.

In de opzet van het ERP wordt rekening gehouden met de gedeeltelijke financiering uit andere bronnen, met name door de Internationale Bank en door particuliere ondernemingen. Wat eerstgenoemde mogelijkheid betreft, tekenen wij aan, dat de Bank rekening heeft te houden met een drietal hoofdfactoren, in de eerste plaats, dat haar eigen middelen in dollars beperkt zijn en dat zij ter vergroting van haar dollarmiddelen grotendeels afhankelijk is van de Amerikaanse beleggingsmarkt. Ten tweede, dat zij wel leningen, doch nimmer giften kan verschaffen, terwijl haar leningen uitsluitend voor productieve en dus niet voor consumptieve doeleinden mogen worden gebruikt, en ten derde, dat haar leningspolitiek een zuiver zakelijk karakter dient te dragen, m.a.w. dat de credietwaardigheid van haar cliënten zodanig dient te zijn, dat zij mede kan strekken tot versterking van het crediet, hetwelk de Bank als credietnemer op de Amerikaanse markt nodig heeft. Op zich zelf liggen in de beoordeling der credietwaardigheid uiteraard verschillende elementen, welke de rol van de Bank beperken. Anderzijds opent de uitvoering van het ERP belangrijke perspectieven voor de activiteit van de Bank. Indien het verbruik voor consumptieve doeleinden der Europese landen kan worden gedekt uit giften onder het ERP (onder consumptieve doeleinden worden in dit verband behalve voedsel en brandstof en meststoffen verstaan), dan worden voor productieve leningen uiteraard betere omstandigheden geschapen. Zonder voldoende voeding, kleding en verwarming kan men geen optimale productie en productiviteit verwachten. Het is derhalve aannemelijk, dat de Internationale Bank na het inwerking treden van het ERP grotere belangen in Europa zal kunnen entameren dan tot dusverre mogelijk is geweest. De Bankleningen aan Europese landen hebben tot dusverre het bedrag van \$ 500 miljoen niet overschreden.

Wat de particuliere investeringen betreft, ligt het in de bedoeling die op verschillende wijzen te stimuleren. Het belangrijkste is wel het voorstel tot een bijzondere garantieregeling voor het eventueel terugtransfereren der investeringen en voor de transfer van bepaalde betalingen vanuit Europa (echter geen winsten), m.a.w. voor de convertibiliteit van locale valuta in dollars. Deze verplichting blijft in eerste aanleg rusten op het betreffende land, doch voorzover het daartoe niet in staat mocht blijken, wordt de garantie t.a.v. de Amerikaanse investering effectief. Onder het ERP wordt de transfergarantie verleend tot een maximum van 5 pCt van het totaalbedrag van de Amerikaanse financiële hulp voor de duur van 10 jaar

na de beëindiging van de vierjarige herstelperiode. Men dient wel in het oog te houden, dat bedoelde garantie zowel in omvang als in tijd gelimiteerd is.

Over de rol van het Internationale Monetaire Fonds wordt niet of nauwelijks gesproken. Dit betekent o.i. echter niet, dat de Europese landen minder belang bij het Fonds zullen hebben. Men kan het aldus zien, dat het Fonds, wat de transacties met Europa betreft, zijn oorspronkelijke doelstellingen strikter zal kunnen volgen dan tot dusverre het geval was, m.a.w. sterker de nadruk zal kunnen leggen op het overwinnen van tijdelijke onevenwichtigheden in de betalingsbalans als het criterium van zijn transacties. Het ERP zal voorts een veel belangrijker werkzaamheid van het Fonds zeer kunnen bevorderen. Het stelt immers speciale desiderata ten aanzien van de financiële, monetaire en valutaire stabilisatie en het is van het grootste belang, dat in dit proces de Fondsovereenkomst nauwkeurig in acht wordt genomen. Voorzover de ERP-landen leden van het Fonds zijn, zijn zij verplicht op sommige punten van hun stabilisatiemaatregelen overleg met het Fonds te plegen, en het lijkt geen twijfel of de daartoe beraamde speciale overeenkomsten met de Verenigde Staten van niet-leden van het Fonds zullen worden opgesteld in overeenstemming met de beginselen, in de Fondsovereenkomst neergelegd. Uit hetgeen inmiddels bekend is geworden, is het duidelijk, dat de Amerikaanse Regering door middel van het ERP een ernstige poging wil doen om de omstandigheden te scheppen, waardoor de Europese landen in staat zullen zijn zich van de meest knellende banden te verlossen en een deel van de kunstmatige elementen in de loon- en prijsverhoudingen te laten vallen. Het is inderdaad waarschijnlijk, dat het ERP een belangrijke bijdrage kan leveren tot het verlichten van wat Eucken noemt de „zurückgestaute Inflation”.

In dit verband herinneren wij aan de voorwaarden, welke in het raam van het ERP waarschijnlijk zullen worden gesteld met betrekking tot het reserveren der bedragen in nationale valuta, verkregen uit de opbrengsten der „grants-in-aid”. De bestemming van deze middelen zal vermoedelijk eveneens liggen in de richting van de Fondsbeginselen.

De stappen, welke door een aantal Europese landen einde 1947 en begin 1948 zijn ondernomen, vooral het tot stand komen van de zgn. Vijfandenovereenkomst ter verbetering van het intra-Europese betalingsverkeer door middel van een multilaterale clearingregeling, vinden in het ERP-document wel waardering, doch weinig actieve steun. Wel is voorzien in de mogelijkheid, dat de administratie van het ERP later zekere bijstand in het stelsel der multilaterale verrekening kan verlenen. Veel zal hierbij afhangen van de gang van zaken in Europa in de eerstvolgende jaren.

Het ERP-document wijdt uiteraard ook uitvoerig uit over de kwantitatieve zijde van het hulpprogramma. Zoals eerder is opgemerkt, kan aan het totaalbedrag van \$ 17 miljard thans slechts betrekkelijke waarde worden gehecht. Wij beperken ons derhalve tot de samenstelling van het gevoteerde bedrag van \$ 6,8 miljard voor de periode van 1 April 1948—30 Juni 1949. De berekening hiervan is weergegeven in tabel II.

TABEL II		in miljoenen dollars	
Deficit ERP-landen met W.Halfrond		8.527	
Ongedekt deficit Am.Br.zone Duitsland met niet-deel-nemende landen buiten W.Halfrond		+ 200	
Te financieren		8.727	
Financiering door Interbank en particulieren		— 1.285	
Financiering door Amerikaanse Schatkist		7.442	
Af: afzonderlijke votering door Am. Army voor bepaalde civiele behoeften Duitsland		— 882	
Subtotaal		6.620	
Bij: middelen voor verplichtingen vóór 30 Juni '49 ter dekking van contracten in volg. periode		+ 200	
Financieringsbehoefte ERP 15 maanden		6.820	

Het State Department heeft later dit cijfer toegelicht met betrekking tot de bedragen, welke aan de afzonderlijke

landen volgens dit voorstel zullen worden verstrekt, hetzij in de vorm van leningen of in die van grants-in-aid. Engeland zou hiervan ontvangen \$ 1.760 mln, Frankrijk \$ 1.434 mln, Duitsland \$ 1.005 mln (w.o. de Am.-Br. Zone \$ 914 mln), Italië \$ 869 mln, Nederland \$ 705 mln, België en Luxemburg \$ 323 mln, Griekenland \$ 186 mln, Oostenrijk \$ 182 mln, Denemarken \$ 164 mln, Ierland \$ 152 mln, terwijl de bedragen voor de overige landen op minder dan \$ 40 mln per land zijn gesteld, wellicht met uitzondering van Turkije, waarvoor nog geen cijfer beschikbaar is. Welke bedragen tenslotte zullen worden vastgesteld, is een vraag, welke het Congres eerstdaags zal hebben te beantwoorden.

De Hearings van het Senate Foreign Relations Committee en het House Foreign Affairs Committee.

De huidige fase van het ERP vindt haar zwaartepunt in de hearings voor de bovengenoemde commissies. Hieruit vallen enige stemmen te beluisteren, welke op de aard en de uitvoering van het hulpprogramma verder licht werpen. Er is o.a. scherpe critiek geleverd op de omvang van de hulp. Ondanks de recente verklaringen van President Truman en Generaal Marshall, dat zij „alles of niets” wensen, daarin gesterkt door uitlatingen van gezaghebbende deskundigen, is het vrijwel zeker, dat de Senaat het bedrag van \$ 6,8 miljard zal trachten te verlagen. Voorts geeft het bestaan van de gezamenlijke dollar-activa van de Europese landen reden tot verzet. Onlangs zijn cijfers bekend geworden omtrent de omvang der activa. Velen drijven de eis van „self-help” van de Europese landen zo ver, dat zij de beschikbaarstelling van dollar-activa door Europese landen, die meer bezitten dan voor henzelf nodig is, voor het gemeenschappelijke doel noodzakelijk achten. Ook de omstandigheid, dat zich in de Verenigde Staten activa bevinden, welke door ingezetenen van Europese landen moedwillig aan de beschikkingsmacht van hun Regeringen zijn onttrokken, heeft veel critiek uitgelokt. Dit punt is in zoverre belangrijk, dat de Amerikaanse Regering begin Februari jl. voorbereidende maatregelen heeft genomen om evenbedoelde dollarsaldi alsnog onder de facto beschikkingsmacht van de Europese landen te brengen. Het is een feit, dat de op naam van Europeanen staande dollarsaldi, volgens opgave der Amerikaanse banken, de in hun land aangemelde saldi veelal ver overtreffen. Hoewel de Amerikaanse Regering tracht aan elke redelijke critiek recht te doen wedervaren, is het redresseren van onjuist geachte toestanden, zoals t.a.v. het evengenoemde vluchtkapitaal, onzes inziens niet van doorslaggevende betekenis voor een wijziging van de omvang van de steun. De Amerikaanse Regering wenst stellig aan het voorgestelde bedrag vast te houden. Er zijn in de hearings feitelijkgenoemd, welke aannemelijk maken, dat het bedrag een „tight fit” is. Toch zal, hoewel de tegenstanders in de hearings niet talrijk waren en men meningen als die van Henry Hazlitt, die eveneens in beide commissies is gehoord, als te extreem aanslaat, het effect van hetgeen de tegenstanders te berde hebben gebracht zowel in het Housé als in de Senaat merkbaar zijn. Van verschillende zijden is nog gewezen op de gevoeligheden ten aanzien van het beginsel der soevereiniteit der deelnemende landen, doch vrij algemeen waren de ondervraagde personen van oordeel, dat de politieke en economische integratie van West-Europa bespoedigd dient te worden. Men kan de betrokkenen verwijten, dat zij de moeilijkheden onderschatten, vooral van de economische integratie, die ons hier in de eerste plaats interesseert, maar men heeft met die instelling rekening te houden. Niet voor niets heeft de recente rede van de Engelse Minister van Buitenlandse Zaken Bevin in Amerika grote aandacht getrokken. Men verwacht in dit verband ook een gunstig gevolg van de overneming van het bestuur van de Amerikaanse zone in Duitsland door het State Department. Het generaliseren van de historisch gegroeide Europese samenleving tegen de achtergrond van de jonge federale structuur der Verenigde Staten

is bij de behandeling van het ERP bijkans onvermijdelijk. Hoe zou echter Amerika zelf reageren, indien het, om een voorbeeld van evident geringere dimensie te noemen, het aantal Staten binnen de federatie tot tien zou moeten verminderen? Zelfs binnen het federale staatsbestel zou dit op grote politieke moeilijkheden stuiten.

Van veel betekenis werd bij de hearings geacht het toezicht op de besteding van de Amerikaanse financiële hulp („end-use supervision”), waarbij het daartoe door de Internationale Bank toegepaste systeem meermalen voor het voetlicht is gebracht. De gedachten over de toepassing van een systeem als dat van de Internationale Bank zijn echter niet gekralliseerd; wij menen overigens, dat een vorm van plaatselijk toezicht door deskundigen van het centrale orgaan van het ERP in de huidige omstandigheden te verkiezen is boven een gecompliceerde administratieve controle. In de hearings is dit punt voornamelijk als een binnenlands politiek argument naar voren gebracht, meer ter geruststelling van de belastingbetaler dan als instrument van de in het ERP belichaamde economische politiek.

Voor de positie van Nederland dienen nog twee punten te worden vermeld. In de hearings van de Senaatscommissie is menigmaal een krachtig pleidooi geleverd voor het herstel van West-Duitsland, in het bijzonder met het oog op de rehabilitatie van de traditionele transitofunctie van Nederland en België. Voorts is de reconstructie van de exportproductie van Zuid-Oost-Azië als noodzakelijk element erkend voor het Europese herstel, niet alleen met betrekking tot de directe leveranties aan grondstoffen en voedingsmiddelen, doch ook met het oog op de financiële verhouding. Zodra de exportsaldi van die gebieden naar dollarbestemmingen wederom kunnen worden gebruikt tot afdekking van transfers van de bestaande en nieuwe financiële verplichtingen van de Zuid-Oost-Aziatische landen naar Europa, kan zulks een belangrijke verlichting in de positie van sommige Europese landen betekenen. Indonesië bijvoorbeeld heeft in normale tijden immers slechts een gedeelte van zijn exportbrengst naar Amerika nodig ter dekking van importbehoefte uit dat land en kan het dollarsurplus aanwenden voor aankopen in Europa, waarmee Indonesië aan de gewenste import en Europa (in het bijzonder Nederland) aan dollarvaluta is geholpen. Ook dit zal een belangrijke stap kunnen zijn op de weg naar herstel van het multilaterale handels- en betalingsverkeer.

De Senaat heeft op 5 dezer de hearings afgesloten. Men hoopt binnen enkele weken met de behandeling van de ERP-Bill gereed te komen en vergissen wij ons niet, dan zal het gewijzigde Senaats-ontwerp in grote mate bepalend zijn voor het uiteindelijke resultaat. Men taxeert, dat het bedrag voor de eerste 15 maanden tot \$ 5,5 milliard zal worden verlaagd, doch een betere uitkomst is niet uitgesloten. Wij zullen dit echter spoedig weten ⁸⁾.

Zouden wij onze indrukken van de hearings samenvatten, dan is de algemene conclusie, dat Amerika het ERP noodzakelijk acht voor de voortzetting van het herstel van Europa, voor het voortbestaan van de vrije democratische naties in dat werelddeel, uit humanitaire, economische en staatkundige overwegingen, gericht op het winnen en behouden van de vrede, en derhalve is het tevens in het belang van Amerika zelf. Niettemin moet men de ideële motieven hierin niet onderschatten; zij vertegenwoordigen een zeer gewichtig psychologisch element in het verschaffen van de middelen voor het tot stand brengen van het herstel. In de behandeling door het Congres zal men over de omvang en de organisatie van het ERP van mening verschillen, doch wij menen te mogen hopen op de verwezenlijking van het overgrote deel van het plan, dat met ere de naam draagt van een groot zoon van een groot volk. Washington D.C. 8 Februari 1948. W. KOSTER.

⁸⁾ Inmiddels werd bekend, dat de Senaatscommissie op 13 dezer een bedrag van \$ 5,3 milliard voor 12 maanden (1 April 1948—1 April 1949) heeft voorgesteld in plaats van het bedrag van \$ 6,8 milliard voor 15 maanden. (Red.)

DE RENTEPOLITIËK - VAN HET BELEGGERSFRONT.

De daling van de rentestand op lange termijn in de dertiger jaren, grotendeels veroorzaakt door conjuncturele omstandigheden en door het toestromen van vlucht-kapitaal; vormde voor een aantal institutionele beleggers aanleiding tot de poging om door gemeenschappelijk handelen sommige hierbij optredende misstanden te voorkomen. Daartoe verenigden zich de levensverzekering-maatschappijen, een groot aantal particuliere pensioen-fondsen, de beide centrale boerenleenbanken, een groot aantal spaarbanken, de Rijkspostspaarbank en de overige Rijksfondsen in het zgn. Overleg in Beleggingszaken, korthedshalve in de financiële pers aangeduid als Beleggersfront. Door het stellen van minimum rendementseisen en het eerbiedigen van elkanders leningen trachtte men de rentevorming in voor het Beleggersfront gunstige zin te beïnvloeden.

De historie van het Beleggersfront sedert zijn eerste publieke optreden in 1938 tot aan de eerste maanden na de bevrijding is op uitnemende wijze door Dr C. Goedhart geanalyseerd ¹⁾. Te dezer plaatse moge dan ook worden volstaan met hiernaar te verwijzen om reeds aanstonds te kunnen overgaan tot een beschouwing omtrent de recente ontwikkeling.

De ontwikkeling sedert Mei 1945.

Reeds vrij kort na de bevrijding kondigde de Minister van Financiën aan, dat hij zou streven naar een politiek van matige rente in die zin, dat gestreefd zou worden naar een rentevoet van 3 pCt voor langlopende staatsleningen, terwijl ook de schulden van lagere publiekrechtelijke organen een overeenkomstig rentetype zouden dienen te vertonen. Het Beleggersfront, dat nu weer vrijelijk kon optreden, werd mede met het oog hierop tot nieuw leven gewekt.

De eerste stap werd van overheidswege in September 1945 gezet door de verlaging van de officiële disconto's voor de diverse termijnen van schatkistpromessen met $\frac{1}{7}$, zodat jaarpapier nu werd afgegeven tegen $2\frac{1}{8}$ pCt. Kort tevoren werden rentemaxima afgekondigd voor nieuwe leningen van publiekrechtelijke lichamen waarbij voor leningen met een looptijd van 20 jaren of langer een rentepercentage van 3 zou moeten gelden. Met name de levensverzekeringmaatschappijen en de pensioenfondsen kwamen hierdoor in het gedrang, zulks temeer omdat de belegging in schatkistpromessen voor deze instellingen al zeer onrendabel was geworden.

Uiteenzetting van de bezwaren der gezamenlijke institutionele beleggers tegen deze plannen leidde er toe, dat „voorshands” bestaande geldleningen met een rentetype van niet meer dan $3\frac{1}{2}$ pCt niet geconverteerd zouden worden. Bedroeg het rentetype meer dan $3\frac{1}{2}$ pCt, dan was conversie echter wel mogelijk. Hierbij zouden in beginsel de normen voor nieuw te sluiten leningen gelden, zoals boven aangegeven, doch de Minister van Financiën was bereid om voorlopig met een tussenoplossing genoegen te nemen in die zin, dat de rente voor conversieleningen ongeveer $\frac{1}{2}$ pCt hoger zou mogen liggen dan de genoemde maxima voor nieuw te sluiten geldleningen.

Deze beslissing leek volkomen te liggen in de lijn der vroeger door het Beleggersfront gevoerde politiek van het zich teweer stellen tegen overhaaste conversies.

Niettemin bleven enige moeilijkheden voortbestaan, aangezien het Beleggersfront zich op het standpunt stelde, dat nieuwe langlopende leningen voor lagere publiekrechtelijke lichamen een rente van $3\frac{1}{2}$ pCt moesten dragen, welk standpunt tot in September 1947 werd gehandhaafd. Dit betekende, dat de leden van het Beleggersfront moeilijk passende beleggingen konden vinden voor de hun als

¹⁾ Dr C. Goedhart: „De rentevorming in de moderne volkshuishouding” blz. 221 e.v.

gevolg van geldsanering, fiscale voordelen en algemene geldovertloed, tengevolge van de overheidsdeficitten toevloeiende gelden, terwijl anderzijds met name de gemeenten hun langlopende credietbehoeften niet op de kapitaalmarkt konden dekken. Indirect werd de druk op de institutionele beleggers versterkt door een herhaalde verlaging van het disconto voor schatkistpromessen in Mei 1946, zodat deze op zich zelf reeds allerminst rendabele beleggingsmogelijkheid nog meer onaantrekkelijk werd gemaakt.

De moeilijkheden, waarin de institutionele beleggers door de rentedaling kwamen te verkeren, vonden echter bij de Minister van Financiën wel degelijk begrip. Ter overbrugging van deze bezwaren werden voor de levensverzekeringmaatschappijen en de pensioenfondsen, naast de sedert einde 1945 geschapen mogelijkheid om gelden in 's Rijks Kas te storten tegen een rente van 3 pCt 's jaars ter deelneming in later uit te geven staatsleningen, nog onder bepaalde voorwaarden schatkistbiljetten met vijfjarige looptijd ter beschikking gesteld tegen een rente van 3½ pCt. Spaarbanken en Boerenleenbanken konden gelden storten op een zgn. Liquiditeitsrekening tegen een rente van 2½ pCt per jaar, terwijl deze gelden steeds tussentijds konden worden vrijgemaakt met een opzeggingstermijn van drie maanden.

Dat de Minister van Financiën echter wel degelijk het uiteindelijke doel in het oog hield, bleek reeds enkele maanden later, toen nl. in Augustus 1946 werd bepaald, dat alle bestaande geldleningen van lagere publiekrechtelijke lichamen mochten worden geconverteerd, dus ook die met een rentevoet van 3½ pCt of minder, waarvan een jaar tevoren de conversie was verboden. Daar het Beleggersfront voet bij stuk hield t.a.v. zijn rente-eisen, sorteerde deze maatregel weinig effect en nam de spanning tussen Regering en Beleggersfront toe. Tegen het einde van het jaar moesten dan ook de Rijksfondsen uit het Beleggersfront treden, met als direct gevolg, dat een aanvankelijk niet goedgekeurde onderhandse geldlening van de gemeente Rotterdam, welke was aangegaan in overeenstemming met de normen van het Beleggersfront, na verlaging van het rentetype door de Rijkspostspaarbank kon worden verstrekt.

Inmiddels vond begin 1947 de grote conversie van overheidsschuld plaats in de 3—3½ pCt staatslening 1947. De institutionele beleggers verleenden hieraan hun medewerking, mede omdat staatsleningen niet in het overleg betrokken waren. Echter versterkte deze daling van inkomsten de prikkel, om op het gebied van de leningen der lagere publiekrechtelijke lichamen stand te houden.

Een poging, om de weerstand van het Beleggersfront door een beroep op de publieke kapitaalmarkt te verkleinen, werd in Mei 1947 ondernomen door de 3—3½ pCt obligatie-emissie van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten ten bedrage van f 25 miljoen, teneinde hierdoor indirect voor de gemeenten de kapitaalmarkt te openen. Deze voor het publiek bedoelde emissie werd geen succes in die zin, dat een zeer belangrijk gedeelte door de Rijksfondsen moest worden opgenomen. Mede door de invloed van het Beleggersfront mislukte deze emissie, waardoor de verhoudingen op dit gebied ten zwaarste verscherpt werden.

De recente ontwikkeling.

Zoals uit het voorgaande blijkt, was in het midden van 1947 ogenschijnlijk nog geen verandering in de toestand gekomen. Echter werd de beleggingsdrang der in het beleggingsaccord verenigde institutionele beleggers door de met onverminderde kracht voortwerkende boven gesignaleerde omstandigheden voortdurend groter, zodat enkele leden zelfs overgingen tot opzegging van het accordo. Aan de andere zijde konden de publiekrechtelijke kapitaalvragers geredelijk geduld oefenen, daar het Rijk — hoe ongewenst deze toestand overigens ook zij — de benodigde gelden hun via het opnemen van middelen

ter geldmarkt wel kon toevoeren. Twee omstandigheden werkten echter vooral mede tot de recente koerswijziging van het Beleggersfront.

In de eerste plaats werd per 23 Juni 1947 het officiële disconto voor schatkistpromessen nogmaals verlaagd, zodat thans jaarpromessen tegen een disconto van 1½ pCt door de Agent worden afgegeven. Op de rechtstreekse consequenties hiervan voor de institutionele beleggers werd reeds gewezen. In de tweede plaats liep de regeling der 2½ pCt Liquiditeitsrekening voor spaarbanken en boerenleenbanken per 1 Juni 1947 af, zodat onderhandelingen over een eventuele verlenging moesten plaats vinden. De verlaging van het disconto voor schatkistpapier was van overheidswege niet bedoeld om de spaarbanken en boerenleenbanken tijdens de onderhandelingen in een dwangpositie te plaatsen, of althans de dwangpositie te versterken, doch deze verlaging werd volgens de Minister van Financiën 2) ingegeven door andere motieven. Niettemin wordt het feitelijke resultaat niet steeds door de motieven ten volle bepaald.

De onderhandelingen over de Liquiditeitsrekening hadden tot resultaat, dat het Rijk toestemde in een verlenging met één jaar, terwijl tevens een bepaalde wijze van afwikkeling werd vastgesteld, welke hier verder onbesproken blijve. Van de zijde van het Ministerie van Financiën werd het vertrouwen uitgesproken bij het tot stand komen van deze regeling, dat de betrokken leden van het Beleggersfront hun houding zouden wijzigen.

Voor deze, d.w.z. de spaarbanken en de boerenleenbanken, stonden hierbij grote belangen op het spel. Per einde September 1947 was bijv. door deze instellingen niet minder dan ongeveer f 1.400 miljoen op de Liquiditeitsrekening gestort. Zoals opgemerkt, werd voor de verlenging der Liquiditeitsrekening niet als conditie gesteld, dat de betrokken leden van het Beleggersfront deze voorwaarden zouden accepteren. Echter ligt de gedachte wel voor de hand, dat de spaarbanken en de boerenleenbanken dit als een soort „Gentlemen's Agreement” hebben opgevat en in die zin besprekingen met de overige deelnemers aan het accordo hebben gevoerd. Het Beleggersfront wist nu met het Ministerie van Financiën tot overeenstemming te komen omtrent de voorwaarden voor geldleningen ten laste van publiekrechtelijke lichamen, waarbij van beide zijden enige concessies werden gedaan, terwijl het uiteenvallen van het Beleggersfront werd voorkomen.

Overeengekomen werd, dat leningen van lagere publiekrechtelijke lichamen bij uitgifte à pari en bij ongeveer gelijke jaarlijkse aflossingen de volgende rente zouden dragen:

Bij een looptijd van 10—15 jaren :	2½ pCt
„ „ „ „ 15—20 „ :	2¾ pCt
„ „ „ „ 20—30 „ :	3 pCt
„ „ „ „ 30 jaren en langer :	3 pCt gedurende de eerste 10 jaren; daarna 3½ pCt.

Het Beleggersfront eiste tevoren voor geldleningen met 20-jarige en langere looptijd een rente van 3½ pCt, terwijl het Ministerie van Financiën het rentemaximum hiervan op 3 pCt wenste te stellen. Inderdaad werd hier dus een tussenoplossing bereikt in die zin, dat voor leningen met een looptijd van 30 jaren en langer de reeds bij de conversielening 1947 tot nieuw leven gewekte staffelvorm werd aanvaard. Onmiddellijk na het bereiken van deze overeenstemming vond een stroom van conversies van onderhandse geldleningen plaats en deden enige tijd daarna enkele lagere publiekrechtelijke lichamen een beroep op de publieke kapitaalmarkt, waarvan de belangrijkste is de in December 1947 uitgegeven 3—3½ pCt lening Amsterdam ten bedrage van f 60 miljoen ter conversie van in 1937 uitgegeven 3½ pCt leningen.

Onder de huidige omstandigheden was deze oplossing voor het Beleggersfront stellig de best bereikbare, welke bovendien paste in de steeds gevolgde politiek tot het

2) M. v. A. Verlenging Machtigingsbesluit Geldzuivering 1947.

voorkomen van excessen bij rentedaling. Door de gestafelde lening heeft de belegger het voordeel, dat hij zich bij het aangaan van langlopende geldleningen niet ten volle op het huidige renteniveau behoeft vast te leggen, doch „the benefit of the doubt” behoudt. Blijkt het huidige renteniveau duurzaam te zijn, dan kan de schuldenaar na 10 jaren tot conversie overgaan om niet $3\frac{1}{2}$ pCt te behoeven betalen. Stijgt daarentegen de rente, dan profiteert de geldgever hiervan in die zin, dat na 10 jaren bij langlopende leningen inderdaad $3\frac{1}{2}$ pCt rente zal kunnen worden geïncasseerd.

Het Beleggersfront ging stellig niet alleen, of zelfs niet in de eerste plaats, tot deze koerswijziging over onder de druk van spaarbanken en boerenleenbanken. De beleggingsnoodzaak van al zijn leden tengevolge van het voortdurend toestromen van nieuwe gelden noopte ongetwijfeld tot het bereiken van een compromis.

Indien de aldus bereikte overeenstemming zou leiden tot een voortgezet overleg van het Overleg in Beleggingszaken, maar nu ook met de Regering, zou dit ongetwijfeld voor beide partijen een gelukkige omstandigheid vormen. Voor het Beleggersfront — welke benaming, indien een dergelijke situatie zou kunnen worden bestendigd, feitelijk niet meer gerechtvaardigd zou zijn — zou dit van belang zijn, omdat de dikwijls overschatte positie hiervan in wezen vrij zwak is, zoals in het onderstaande nog zal worden aangetoond. Ook voor de Overheid zou dit van grote betekenis zijn, omdat het ongetwijfeld gemakkelijker is om met groepen te onderhandelen en met hun belangen te rekenen, dan wanneer als tegenpartij een ongeorganiseerde massa van beleggers optreedt.

De huidige positie van het Beleggersfront.

De Minister van Financiën heeft in een vergadering van de Tweede Kamer ³⁾ het aldus voorgesteld, dat op de kapitaalmarkt de Overheid en het Beleggersfront als twee monopolistische partijen tegenover elkaar staan, welke elkaar op een zeker rentepeil in evenwicht houden. Deze voorstelling lijkt echter maar zeer ten dele juist te zijn.

Dr Goedhart wijst in zijn reeds eerder genoemde werk op de grenzen, waaraan de monopolistische machtspositie der institutionele beleggers altijd is gebonden ⁴⁾. Te dezer plaatse zij slechts gewezen op de in het voorgaande reeds enige malen gesignaleerde omstandigheid, dat „het merendeel der institutionele beleggers krachtens de aard van hun bedrijf niet bereid is, de stroom van voor belegging op de kapitaalmarkt beschikbare geldmiddelen te beteugelen”. Met betrekking tot de huidige verhouding Overheid versus Beleggersfront komt hier echter nog een zeer belangrijke omstandigheid bij.

Weliswaar neemt de Overheid op de kapitaalmarkt als vrager een zeer belangrijke positie in, doch zij bezit onder de huidige omstandigheden tevens de macht, om zelve in de vraag te voorzien. Immers, er is thans geen dwingende noodzakelijkheid om op de kapitaalmarkt de credietbehoeften op lange termijn van de publiekrechtelijke lichamen te dekken. De Overheid kan ook op de geldmarkt terecht door het onderbrengen van schatkistpapier, hetzij bij de banken, hetzij bij De Nederlandsche Bank, hetgeen in monetair opzicht geen enkel direct verschil maakt. Weliswaar leidt deze politiek tot vermeerdering der geldcirculatie, doch het samenstel van prijsbeheersings-, rantsoenerings- en deviezenmaatregelen verhindert het aan de dag treden van de inflationistische gevolgen van een dergelijke politiek. Eenigszins anders gezegd betekent dit, dat het Beleggersfront slechts aan bod komt, indien de Overheid dit wil, resp. het bovengenoemde samenstel van maatregelen voldoende sluitend is.

Hier komt nog bij, dat bij een dergelijke politiek van dekking der overheidstekorten op de geldmarkt onder de huidige verhoudingen het gecreëerde geld grotendeels

als zwevende koopkracht of als spaarkapitaal in de maatschappij „neerslaat”.

Nieuwe middelen worden dan aan de institutionele beleggers toegevoerd, welke belegd moeten worden, hetgeen uiteraard hun weerstand verzwakt. Ook dit gevolg treedt alleen op, als de prijsbeheersings- en deviezenmaatregelen voldoende sluitend zijn.

Zo gezien blijft er van de „monopolistische positie” van het Beleggersfront al zeer weinig over. Deze monopolistische positie — welke, zoals opgemerkt, nimmer zeer sterk is geweest — bestaat thans grotendeels bij de gratie van de Overheid, mede in verband met de doeltreffendheid van de door haar genomen maatregelen tot beheersing van het economisch leven.

Is de rentepolitiek van de Regering reeds geslaagd?

Tot slot zou de vraag kunnen worden gesteld, of het succes der monetaire instanties op het terrein van de rentepolitiek reeds volledig is. De bovengeschetste ontwikkeling geeft hierop schijnbaar een bevestigend antwoord, maar in werkelijkheid is dit antwoord niet definitief. Hierover mogen thans nog enkele opmerkingen volgen. Echter zij vooropgesteld, dat te dezer plaatse niet wordt getreden in de vraag naar de juistheid of de wenselijkheid der officiële rentepolitiek.

In het algemeen kan gesteld worden, dat het streven naar een rentevoet van 3 pCt voor langlopende overheidsleningen definitief geslaagd is, wanneer de aanbieders ter kapitaalmarkt, dat zijn dus globaal het Beleggersfront en de grote groep van particulieren, een dergelijk renteniveau als normaal, als redelijk beschouwen, of althans zich hierbij min of meer definitief hebben neergelegd. Natuurlijk kost het tijd, voordat de beleggers van het „normale” van een lagere rentevoet overtuigd zijn geraakt. Teneinde hun deze overtuiging bij te brengen kan het verstandig zijn, — mits hier met mate wordt opgetreden — om tijdelijk in nieuwe credietbehoeften van de Overheid door geldschepping te voorzien, of door bestaande hoger rentende geldleningen af te lossen met behulp van nieuw gecreëerde gelden. Maar na verloop van tijd zal de Overheid door middel van consolidatieleningen tegen het lagere, dat is dus thans tegen het 3 pCt rentetype, het aldus gecreëerde geld, voorzover dit het karakter van zwevende koopkracht heeft aangenomen, weer aan de circulatie moeten kunnen onttrekken. Tot nu toe is het bewijs niet geleverd, dat het mogelijk is in grote omvang 3 pCt consolidatieleningen te plaatsen.

Weliswaar komen de koersen der staatsfondsen thans het 3 pCt rentetype nabij, doch belastingfaciliteiten zullen hieraan stellig niet vreemd zijn. De vermoedelijk voorgenomen vrijwillige conversie der 3— $3\frac{1}{2}$ pCt Staatslening 1938 zou een belangrijke toetssteen kunnen vormen.

Samenvattend kan dus gesteld worden, dat eerst van een volledig welslagen der 3 pCt rentepolitiek kan worden gesproken, indien de geldcreatie ophoudt en het inmiddels veroorzaakte geldexcedent vrijwillig d.m.v. consolidatieleningen kan worden weggenomen. Bovendien moet dan ook nog deze voorwaarde zijn vervuld, dat men de bestaande bindingen van het economisch leven met name t.a.v. prijzen en deviezen niet van een dermate abnormaal en „onnatuurlijk” karakter beschouwt, dat men een spoedige overgang naar een andere toestand met kansen op rentestijging reëel aanwezig acht. Kort gezegd zal dus het gehele economische leven een zekere mate van evenwichtigheid moeten vertonen en zullen de grote vraagstukken, welke economisch, sociaal en politiek ons land beroeren, in rustiger verhoudingen moeten zijn gekomen, vòòr de gestelde vraag bevestigend kan worden beantwoord. Het lijkt dan ook in ieder geval een daad van wijs beleid, dat de beleggers bij de geschetste onderhandelingen met de monetaire autoriteiten, door middel van de gestafelde leningen, „the benefit of the doubt” is gelaten.

Rotterdam.

Drs F. DE ROOS

³⁾ Handelingen Tweede Kamer 18 November 1947, blz. 353 e.v.

⁴⁾ t.a.p. blz. 217 e.v.

KRACHT EN WARMTE (II).

West-Europa staat thans, en ook in de komende jaren, voor een groot tekort aan steenkolen. In een vorig artikel¹⁾ werd er reeds op gewezen, dat in 1951 het tekort vermoedelijk aanzienlijk groter zal zijn dan in het rapport van het „Comité of European Economic Cooperation” wordt geschat. Daarbij moest de vraag, of een stijging van de aardolieproductie het kolentekort zal kunnen opvangen, ontkennend worden beantwoord. Aangezien tevens kan worden vastgesteld, dat de productiekosten van kolen in Nederland (evenals elders) belangrijk zijn gestegen, is een beroep op de leiding en de arbeiders der mijnindustrie tot inspanning aller krachten om ons land op zo ruim mogelijke schaal van dit essentiële fundament onze welvaart te voorzien, dus ongetwijfeld op zijn plaats.

Brandstofeconomie.

Daarnaast echter — en dit is een punt, waaraan mi veel te weinig aandacht wordt besteed — is uiterste economie in het gebruik van brandstoffen een allereerste eis. De gebruiker zal moeten beseffen, dat het „zwarte goud” meer is dan goud en dat het de basis is van onze welvaart.

Ik acht het dan ook in strijd met de eisen der economie, dat kolen sedert de oorlog onder kostprijs worden verkocht en dat de Regering door haar politiek van subsidie het brandstoffenverbruik eerder bevordert dan afremt. Ik geloof niet, dat goedbedoelde raadgevingen, adviezen of zelfs contrôle op de brandstofeconomie ook maar in de geringste mate zullen helpen om warmte en energieverlies te voorkomen. De mens is nu eenmaal hardleers. Hij komt alleen tot zuinigheid, wanneer zijn budget in het gedrang komt. Want het is buiten twiifel: er wordt in het algemeen oneconomisch gestookt, in het bedrijf zowel als in het gezin.

Het gaat in de *industrie* om de volgende punten: contrôle van schoorsteentemperaturen, van instrumenten en reguleurs, roosterbelasting, gebruik van afgewerkte stoom en condenswater, lekkage van pijpen, van fittings en kranen, isolatie van leidingen, van ketels, defecten en fouten aan roosters, kolenvlies in de as, temperatuur van voedingswater, thermostatische contrôle, etc.

De brandstofeconomie in *het huisgezin* vindt zijn vijand in inefficiënte haarden en kachels. Kocht ooit een huisvrouw een kachel of haard met het oog op het economisch rendement of speelde niet het uiterlijk aanzien daarbij de voornaamste rol? In Engeland is het zelfs zo, dat het nuttig rendement van de daar veel gebruikte open haarden slechts 20 pCt bedraagt van de in de kolen geborgen calorische waarde.

De inefficiëncy, de zorgeloosheid op het gebied van het kolengebruik, vindt ongetwijfeld zijn oorsprong in het feit, dat vóór de oorlog kolen zo goedkoop waren. Het deed er niet toe, of men een extra schepje op de kachel gooide of dat een stoomketel wat duur in het gebruik was, of dat er hier of daar warmte verloren ging; het „zwarte goud” werd immers maar met koperen centen betaald. De prijs van industriële kolen was vóór de oorlog nl. slechts ca 1 ct per kg.

Deze tijd is voorbij. Economie der brandstoffen zal moeten worden afgedwongen. Ik zie daartoe geen beter middel dan verkoop uitsluitend op basis van de kostprijs, afschaffing der subsidie, waardoor wij enerzijds f 50 mln op de Staatsuitgaven, anderzijds op het gebruik van brandstoffen besparen.

Afgescheiden daarvan vertoebelt de verkoop onder kostprijs ons economisch beeld. Wanneer de producent van exportartikelen zijn kostprijsberekening baseert op de te lage brandstofprijs — en hij kan niet anders — dan is het denkbaar, dat schijnbare winsten op sommige exportartikelen in feite verliezen betekenen, indien men van de werkelijke importprijs van kolen uitgaat. Wij zien zoedoende een herhaling onzer vooroorlogse fouten, toen

Nederland boter exporteerde tegen prijzen, die te laag waren om de kosten van het geïmporteerde veevoeder te dekken.

Een tweede mogelijkheid tot brandstofeconomie zien wij in het instellen van de zomertijd. Het is buitengewoon jammer, dat aan dit gemakkelijke middel, dat besparing geeft op het gebruik van elektrische stroom en dus van kolen, zo weinig aandacht is besteed. Onze kolennood, onze economische nood, is zo groot, dat elk middel, dat geen andere belangen schaadt, moet worden aangegrepen om tot bezuiniging te komen. Het is daarom gewenst, dat wij de klok niet alleen in de zomer, doch ook in de winter een uur vooruit zetten (in de oorlog ondervonden wij daarvan niet het minste bezwaar) en dit voorlopig als permanent systeem aanvaarden, teneinde aan het telkenjare hieruit voortspuitend politiek debat een einde te maken.

Andere bronnen van energie.

Tenslotte het gebruik van andere bronnen van energie als water, atoom en wind. Ik beperk mij tot de laatste. Goed beschouwd is de wind de meest ideale bron van energie. Hij kost ons niets, geen vijandelijke blokkade kan de invoer afsnijden, stakingen van mijnarbeiders in Amerika noch uitputting van oliebronnen kan ons bij gebruik van windkracht deren. Rechtenheffing op de wind door vreemde mogendheden kunnen hem niet treffen en duurder maken. Koude of warmte, regen of droogte (die bijv. de electriciteitswinning in Zwitserland enige maanden geleden ernstig belemmerde) deren de wind niet. Zijn enige, maar ook ernstigste kwaal is zijn wispelturigheid. Doch ook daaraan weet de moderne techniek tegemoet te komen. Door „streamlining” van de molenwiek, technische verbeteringen, kogellagers etc. heeft men bereikt, dat de praktische gebruiksmogelijkheid van de windmolen belangrijk werd opgevoerd. Liep een oude windmolen eerst bij 6 m windsnelheid aan, een gemoderniseerde molen loopt reeds bij het geringste zuchtje wind. Kortom, de efficiency van de windmolen is belangrijk verbeterd. Bovendien neemt Nederland wat betreft regelmatige goede windsnelheden een zeer gunstige positie in, ten opzichte van de goede andere landen, waar de frequentie van de goede molenwind veel geringer is. Wij hebben in de wind dus een bron van energie, die, mits goed geëxploiteerd, voor ons land — evenals in het verleden — van grote waarde kan zijn.

Het ongeluk wil echter, dat in de loop der laatste eeuw een groot deel van ons windmolenbezit verloren ging. Van de 7.500 molens, die wij hadden, zijn er nog slechts ongeveer 1.500 over; 6.000 molens, het equivalent van 300.000 gratis pk, gingen verloren. En nog steeds zet zich dit afbraakproces voort. Reeds een eeuw lang valt er gemiddeld per week een molen door slopershand of door het geweld der natuurkrachten. Op 1 Maart 1936 had Nederland nog 2.350 molens, momenteel, zoals gezegd, hoogstens nog 1.500. Een verlies van 850 molens in 11 jaar tijds, gemiddeld 3 molens per twee weken, 75 pk per week.

De oorzaken zijn vele. Het jaarboek van de Vereniging „De Hollandse Molen” geeft er een opsomming van: „onmeedogende electriciteitstarieven, hoge erfpachten, coöperaties, crisismaatregelen, windbelemmering, zijn oorzaken waarvan de molens veelal de dupe worden. Er zijn nog electriciteitsbedrijven, die trachten met molenaars zodanige overeenkomsten aan te gaan, dat daaruit moet voortvloeien het niet gebruiken van de windkracht. In Gelderland bijv. zijn de bepalingen van het Electriciteitsbedrijf zeer snuikend...” etc.

Deze omvang is verscheen in de pers het bericht, dat van de 19 molens in de Alblasserwaard (ons mooiste nog resterende molenbezit) er 11 buiten werking zijn gesteld, terwijl de andere 8 binnenkort wel zullen volgen. Het electriciteitstarief is 11 ct, doch bij vastrecht 5 ct per kWu. De molenaar wordt door die tariefstelling — nl. een korting van meer dan 50 pCt op de prijs — gedwongen de molen stil

¹⁾ Zie „E.-S.B.” van 14 Januari jl., blz. 25.

te zetten en daarmee t.z.t. aan het verval-prijs te geven.

Noch inefficiency, noch ouderdom óf andere gebreken, doch vnl. de grote rabatten op de prijs zijn de oorzaak, dat electriciteit de wind van zijn domein verdringt. Het is bovendien van belang te bedenken, dat de elektrische stroom wordt opgewekt met brandstoffen, die beneden kostprijs worden geleverd. De gevolgde prijspolitiek van brandstoffen en electriciteit heeft dus tot resultaat:

- a. het uitschakelen ener gratis energiebron;
- b. import van brandstoffen tegen dollars, waaraan tekort bestaat;
- c. grote verliezen (subsidie) op de prijs der ingevoerde brandstoffen;
- d. het verdwijnen van een stuk landschapschoon.

Het lijkt mij in het economisch belang van het land, dat aan deze politiek, die door de belastingbetaler moet worden gefinancierd, een einde komt en dat de strijd tegen de windmolen vervangen worde, niet door een politiek van steun en bescherming, doch door de windmolen een „fair chance” te geven.

Het moment daartoe is gunstig als gevolg van de gestegen prijzen der brandstoffen. Verhield zich voor de oorlog de brandstoffenprijs als 1 (1 ct per kg kolen) tot, laten wij zeggen, 0 voor de wind, thans is deze verhouding geworden 3 tot 0 of, als wij Amerikaanse kolen nemen, 5 tot 0. De kostenverhouding is dus zeer ten voordele van de wind gekeerd en dit, tezamen met de technische verbeteringen aan de windmolen, „streamlining” etc., openen de mogelijkheid tot eerherstel van deze bij uitstek Nederlandse krachtbron, mits — en dit is een eerste vereiste — er een eind komt aan de rabatpolitiek der electriciteitsmaatschappijen.

Er is echter niet veel tijd te verliezen. Elke week valt er een molen door sloopershand, 75 gratis pk gaan verloren. Elke week verdwijnt er een stuk, landschapschoon, elke week sterft er één uit het oude gilde der molenaars en molenbouwers.

Wassenaar.

E. J. MULLER.

HET „NETHERLANDS GOVERNMENT FOOD PURCHASING BUREAU” TE NEW YORK VAN 1941—1946 (II).

Diplomatieke onderhandelingen.

Van de oprichting van het Food Bureau af¹⁾ heeft de Nederlandse Regering zich op het standpunt gesteld, dat zij haar vrijheid wenste te behouden ten aanzien van de uitvoering harer ravitailleringsplannen. Buitendien werden geregeld pogingen aangewend tot het verkrijgen van relief tijdens de bezetting.

In geallieerde en ook in Nederlandse kringen bestond hieromtrent een onoverbrugbaar meningsverschil. Door de tegenstanders (w.o. President Roosevelt) werd aangevoerd, dat:

1. de reliefgoederen andere goederen voor de Duitsers zouden vrijmaken;
2. de bezettende Overheid, indien zij dat wenste, uitstekend voor de proviandering van Nederland kon zorgen;
3. Nederlandse bedrijven werden gebruikt voor de productie van oorlogsmateriaal; door relief zou de productiviteit ten behoeve van de vijand toenemen;
4. doelbewust de voorraden in Nederland werden uitgeput, in de hoop dat spoedig reliefgoederen zouden worden gezonden. Hierdoor zou de verantwoordelijkheid van de bezetter ten opzichte van de Nederlandse bevolking verminderd worden;
5. indien men in Nederland goederen zou toelaten, andere landen ook goederen moesten ontvangen.

Door de voorstanders dezer tussentijdse relief (w.o. oud-President Hoover) werd naar voren gebracht dat:

1. de voedseltoestand in Nederland zeer veel slechter was dan in andere bezette landen;

2. er ook reliefgoederen naar Griekenland werden gezonden;

3. een betere voedseltoestand in Nederland het ondergronds verzet zou steunen;

4. De Duitse propaganda tegen de blokkade zou worden gebroken.

De persoonlijke controverse tussen President en oud-President was een belangrijke hinderpaal voor het pouseren van deze plannen en stond een uitvoering van de relief in de weg.

Het is moeilijk te beoordelen welke zienswijze de juiste is geweest. Wel staat vast, dat de volhardende ijveraars voor tussentijdse relief in belangrijke mate hebben bijgedragen tot de onmiddellijke hulp aan West-Nederland in April 1945; reeds vóór de definitieve bevrijding.

Op een in 1941 gehouden inter-geallieerde conferentie gewijd aan de beschikbare grondstoffen, werd door de Britse handelsattaché in de V.S. voorgesteld het dollarbezit van de Europese geallieerden te „poolen” en uitsluitend voor oorlogsdoeleinden aan te wenden.

Op de tweede geallieerde conferentie over dit onderwerp (eveneens in 1941) diende de Nederlandse Regering de volgende resolutie in:

„The Netherlands Government gladly adopt the resolution on the understanding that nothing therein will be deemed to preclude them from carrying out, under their own responsibility, the arrangements made by them for provisional relief of the Netherlands at the end of hostilities”.

Dit standpunt werd algemeen aanvaard, zodat voorlopig zonder directe vrees voor tussenkomst door derden kon worden voortgegaan de plannen tot voorraadvorming te verwezenlijken.

Het was echter begrijpelijk, dat begerige ogen gericht bleven op een bezit in oorlogstijd van steeds schaarser wordende goederen ter waarde van uiteindelijk meer dan 90 miljoen gulden.

En inderdaad bleven deze voorraden jaren achtereen ongebruikt, terwijl dringend benodigde opslagruimten ingenomen werden.

In Juli 1942 werd door de Verenigde Staten en Groot-Brittannië opgericht de Combined Food Board (Canada trad toe in 1943) met als voornaamste doel een juiste verdeling tot stand te brengen van levensmiddelen en landbouwproducten.

Voor belangrijke, tot deze categorie behorende goederen werden onderafdelingen, „Commodity Committees”, in het leven geroepen, welke gegevens betreffende de productie, consumptie en voorraad verzamelden en een aanbeveling voor de verdeling der hoeveelheden opstelden.

Door het Central Committee van de Combined Food Board moest de aanbeveling worden goedgekeurd.

Het bleek ook hier, dat ordening, hoe goed ook door de allerhoogste instanties theoretisch in elkaar gepast, in de praktijk anders kan functionneren dan door de orde-naars is bedoeld.

De toewijzingen bleken op een te hoog peil te worden uitgegeven, en ter voorkoming van abrupte prijsstijging werden als sluitsteen een Amerikaanse en een Britse²⁾ inkooporganisatie opgericht, waaraan de belanghebbende landen vrijwillig de onderhandelingen tot het realiseren van hun toewijzingen overdroegen.

Sedert de oprichting van de Combined Food Board begon het behoefte-element de voornaamste rol bij de toewijzingen te spelen.

In het algemeen werd aankoop slechts toegestaan, wanneer onmiddellijk export volgde.

De exportvergunningen moesten worden aangevraagd

¹⁾ Zie voor het eerste artikel „E.-S.B.” van 4 Februari jl., blz. 91.

²⁾ De C.C.C.: Credit Commercial Corporation, en de U.K.C.C.: United Kingdom Commercial Corporation.

bij de Foreign Economic Administration, waarbij voor landbouwproducten en voedingsmiddelen bovendien de War Food Administration werd ingeschakeld.

Daar de zetel van al deze inter-geallieerde commissies en conferenties Washington was, werd het zwaartepunt ook op economisch gebied steeds meer verplaatst van de voorste gevechtslinies in Engeland naar het verder achter het front gelegen Amerika.

Voor de wederopbouw van het Koninkrijk na de bevrijding was een op dit gebied deskundig, diplomatiek contact in het nieuwe economische wereldcentrum, een belang van de hoogste orde.

Zonder in te gaan op de niet-immer tot het vertrouwen in bezet gebied bijdragende Londense kabinetwijzigingen, was het een zeer gelukkige coincidentie, dat een figuur als Mr M. P. L. Steenberghe beschikbaar kwam om de leiding van dit diplomatieke contact op zich te nemen.

De economische, financiële en scheepvaartmissie te Washington.

Bij K.B. werd een Missie opgericht, bestaande uit een Nederlandse commissie en een zelfstandige commissie voor Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao.

De heer Steenberghe werd benoemd tot voorzitter van de Missie en van de Nederlandse afdeling.

Daar een oud-minister aan het hoofd dezer Missie kwam te staan, werd afgeweken van de normale hiërarchie, waarbij iedere buitenlandse vertegenwoordiging onderhorig is aan de ambassade.

Op financieel gebied droeg de Missie zorg voor de onderhandelingen over leningen in de Verenigde Staten en in Canada, waartoe nauw contact met de Amerikaanse financiële autoriteiten en met de bankwereld werd onderhouden. Tevens verrichtte zij de betaling van de coupons ten behoeve van houders van Nederlandse leningen.

Ook speelde de Missie een belangrijke rol, waar Nederland op internationaal terrein vertegenwoordigd moest worden, bijv. bij de voorbereiding en oprichting van de Internationale Bank en het Internationaal Monetair Fonds, zomede bij de Internationale Luchtvaartconferenties, waar Mr Steenberghe meermalen de Nederlandse vertegenwoordiging leidde.

Wat de scheepvaartproblemen betreft, had de Missie de algemene leiding in de Verenigde Staten en Canada. Dit hield in het toezicht op de bewindvoering van de koopvaardijvloot en de uitvoering van het vaarplichtbesluit.

Na de oprichting der Missie verliep de procedure der aankopen als volgt: De Nederlandse Regering gaf via de Nederlandse Administratie voor Relief en Rehabilitatie (A.R.R.) instructies aan de Missie, welke de diplomatieke procedure leidde. Indien een aankooptoewijzing was verkregen, werd deze doorgezonden naar de N.P.C. of het Food Bureau, welke de contracten afsloten.

Door de bestaande oorlogstoestand functioneerden de verbindingen tussen Londen en Washington soms traag. Hierdoor kwam het bij uitzondering voor, dat het initiatief tot aankoop van Washington of New York uitging, indien zich plotseling een gunstige gelegenheid tot het verkrijgen van schaarse goederen voordeed.

Door de Amerikaanse en Canadese Regeringen was in de gedurende de oorlog afgesloten creditovereenkomsten bepaald, dat de Missie verantwoordelijk was voor de besteding der verkregen middelen. Echter blijkt uit de bovenomschreven procedure duidelijk, dat de mening (in Nederland zoveel verkondigd), dat door de Missie Steenberghe alle aankopen zouden zijn verricht en dat de Missie verantwoordelijk zou zijn voor kwaliteiten en prijzen der goederen, op een misvatting berust.

Op de door de Missie verrichte werkzaamheden ten aanzien van de lend-lease goederen wordt hieronder nader ingegaan.

Met geringe middelen (max. 60 man personeel) heeft de

Missie onder bekwame leiding een zeer gedifferentieerde en belangrijke taak verricht.

Zij werd opgeheven blijkens besluit van de Staatscourant van 21 Mei 1946, nr 99. De werkzaamheden werden toen wederom overgenomen door de Ambassade.

Het jaar 1945.

Toen de bevrijding naderde, kon de F.E.A. (op grond van de spoedig te verwachten export der goederen) toewijzingen op ruimer schaal aan Nederland verstrekken. De quantitatieve behoefte overtrof vele malen de in 1941 gevormde voorraden. Bovendien voorzag het toen opgestelde programma slechts in de aanschaffing van een gering aantal essentiële grondstoffen, terwijl thans duidelijk was, dat Nederland aan alles behoefte had. Daarbij kwam, dat het geruime tijd zou duren eer de Nederlandse industrie grote quanta grondstoffen kon verwerken. Een aantal eindproducten moest dus in het nieuwe aankoop-schema worden opgenomen.

Het Food Bureau ontving dientengevolge gedurende de eerste maanden van 1945 opdrachten tot het kopen van 190 zeer verschillende soorten goederen, voornamelijk de eerste levensbehoeften: voeding en kleding. Maar eveneens graszaad, chemicaliën, alle soorten papier, paarden, levende pelsdieren enz.

De aankoopmogelijkheden waren in dit tijdperk tengevolge van de maximale oorlogsinspanning beperkter dan ooit, vooral na de tijdelijke tegenslagen der Geallieerden in België. Tevens was de vraag naar goederen vergroot tengevolge van de vestiging van inkooporganisaties door bijna alle niet tot de as-mogendheden behorende naties. In 1941 waren de meeste goederen aangekocht op voor ons land bekende markten. De nieuwe aankopen betroffen merendeels artikelen, welke vóór de oorlog niet uit de Verenigde Staten of Canada werden geïmporteerd (bijv. schoenen, textielgoederen, vlees) of wel in het geheel niet werden ingevoerd (melk, gedroogde eieren, etc.). De verkopers konden er geen voordeel in zien hun historische afnemers achter te stellen bij incidentele gegadigden, temeer daar het systeem van vastgestelde- of maximumprijzen niet de mogelijkheid opende de prijzen op te drijven.

Dat men er toch in slaagde de verkregen toewijzingen gedurende 1945 te realiseren in contracten ter waarde van \$ 143.289.833 was eensdeels het gevolg van het geprolongeerde systeem, dat de Regering der Verenigde Staten via haar organen verkoopster was, maar voor een belangrijk deel was dit tevens te danken aan de Nederlandse good-will (in de jaren 1940 t/m 1945 op een hoogtepunt) in Amerika.

Verscheeping.

In deze zelfde periode moest de expeditie naar de zeehavens en de verscheeping naar Nederland van zowel de oorspronkelijke voorraden als de nieuw ingekochte partijen worden verzorgd.

Deze gecombineerde werkzaamheden maakten het noodzakelijk, dat het Food Bureau tijdelijk uitgroeide tot een organisatie van 50 tot 60 man.

Reeds eind 1944 vertrok als eerste schip de Philip Wouwerman naar Antwerpen met goederen ten behoeve van het bevrijde Zuiden.

Totaal werden in 1945 1.208.770 ton goederen door het Food Bureau verscheept, vertegenwoordigende een waarde van \$ 141.451.249 verdeeld over 174 schepen.

Door de buitengewoon strenge winter 1944/1945 was het toch al overladen binnenlandse vervoersapparaat op het Amerikaanse continent vele maanden achter geraakt. Hierdoor werd het onmogelijk de aankomst der goederen in de haven te coördineren met de belading der schepen. Om te voorkomen, dat schepen werden opgehouden of met een gedeeltelijke bezetting moesten varen, was men gedwongen in New York een kleine pakhuisruimte te huren, waar een stootvoorraad kon worden opgeslagen.

Inschakeling van de handel.

Het spreekt vanzelf, dat er aanvang 1945 nog geen experts op het gebied van alle aangekochte goederen buiten Nederland beschikbaar waren om bij de transacties te worden ingeschakeld.

De omstandigheden veroorloofden echter op dit tijdstip geen vertraging bij de uitvoering der directe hulpverlening, zodat in enkele gevallen Amerikaanse deskundigen werden geraadpleegd.

Hoewel men zich zowel in Washington als in New York steeds op het standpunt heeft gesteld, dat de overschakeling naar de normale handelskanalen zo spoedig mogelijk moest plaatsvinden, achtte de Regering het terecht noodzakelijk, een deel der aankopen nog enige tijd via de Missie, N.P.C. en Food Bureau te doen uitvoeren.

De redenen, welke de liquidatie der regeringsbureaux vertraagden, waren de volgende:

a. De reeds genoemde verantwoordelijkheid, welke de Missie bij het sluiten van Amerikaanse en Canadese leningen had moeten aanvaarden voor de besteding dezer middelen.

* b. Nog steeds bleven de meeste aankopen afhankelijk van de toewijzingen van één der Combined Boards, met welke instanties de Missie een goede verstandhouding had opgebouwd.

c. De transportmogelijkheden en communicatiemiddelen waren geruime tijd na de bevrijding zo zeer beperkt, dat een normaal handelsverkeer nog onmogelijk bleek.

d. Enkele bedrijfstakken verzochten de regeringsinstanties de aankoop voorlopig te blijven verzorgen in verband met de prijsrisico's en de moeilijkheden verbonden aan de rechtvaardige verdeling van de centrale deviezenpot, voor een bepaald artikel.

Onder deze omstandigheden was het regeringsbeleid op dit punt te verdedigen. (Het bovenstaande is in het geheel niet bedoeld als rechtvaardiging van de thans nog uitgebreide regeringsinmenging en ordening.)

Lend-lease.

In Maart 1941, toen Engeland bijna zijn gehele dollarreserve had verbruikt, werd op zuiver militaire basis door de Verenigde Staten de lend-lease overeenkomst afgesloten. Het was duidelijk, dat de Engelsen om de oorlog te kunnen voortzetten, (eveneens militaire argumenten) ook voedsel en andere niet-militaire goederen op dezelfde basis moesten ontvangen.

Nederland daarentegen had tot 30 April 1945 al zijn dollaruitgaven uit eigen middelen en leningen moeten financieren. Wel werden op 9 Augustus 1941 en 3 Juli 1942 op basis van reciprociteit overeenkomsten met de Verenigde Staten afgesloten, waarin o.a. was vastgelegd dat Nederland en Nederlands-Indië bij het plaats van orders op de Amerikaanse markt een prioriteit verkregen gelijk aan die, welke reeds verleend was aan landen, welke lend-lease goederen ontvingen.

Als resultaat van langdurige onderhandelingen tussen H.M. Ambassade en de Missie enerzijds en de Foreign Economic Administration anderzijds werd op 6 Juni 1944 door de Amerikaanse Regering een verklaring afgelegd, waarbij zij in principe Nederland de faciliteit verleende van de lend-lease hulp, zoals voorzien in artikel 3c van deze wet, tot een bedrag van \$ 242.000.000.

Eerst in Januari 1945 ontving de Missie een verzoek van de Foreign Economic Administration om een Nederlands lend-lease programma op te stellen, hetwelk op 8 Februari d.a.v. werd aangeboden. De overeenkomst werd op 30 April 1945 definitief afgesloten. Toen kon de Missie een aanvang maken met het in 60-voud indienen van het verzoek tot toewijzing van bepaalde goederen. De procedure tot het moment van levering nam zeer veel tijd in beslag. Dit was de oorzaak, dat op 2 September 1945 te 12.01 uur, toen de lend-lease overeenkomst door de Verenigde Staten werd opgezegd, contracten ter waarde

van nog geen \$ 100 miljoen waren afgesloten, waarvan slechts een gering deel was afgeleverd. (Voeding en dekking ter waarde van ongeveer \$ 8 miljoen.)

Was het mogelijk geweest dit bedrag hoger op te voeren, indien van Nederlandse zijde nog meer spoed was betracht bij de onderhandelingen en het vervullen van formaliteiten?

Gelukkig opende art. 3c de mogelijkheid, dat toegevoezen, reeds bestelde, doch niet afgeleverde goederen verkregen konden worden op basis van een 30-jarig crediet, tegen $2\frac{3}{8}$ pCt interest per jaar.

De taak van het Food Bureau bestond uit de assistentie, welke verleend werd bij de opstelling van het programma en de verscheping, alles voorzover de goederen niet tot het werkterrein van de N.P.C. behoorden.

Goederen in Nederland na de bevrijding geïmporteerd.

Ter beoordeling van de regeringsaankopen is het noodzakelijk een opsomming te geven van alle soorten goederen, welke hier te lande na de bevrijding werden aangevoerd.

1. Schaftgoederen.
2. Goederen onder lend-lease of tegen Amerikaanse regeringscredieten verkregen.

3. Aankopen met vrije dollars.

4. De sedert 1941 onder auspiciën van het Food Bureau opgeslagen voorraden.

5. Reliefgoederen afkomstig uit Europese landen.

6. Reliefgoederen afkomstig uit het Westelijk Halfrond.
ad 1. Deze goederen werden door de Geallieerde militaire autoriteiten aangevoerd ter leniging van de nood. Noch de Nederlandse Regering, noch de Inkoopbureaux hadden enige zeggenschap over deze goederen.

ad 2. Bij deze aankopen kon van Nederlandse zijde slechts in beperkte mate invloed op kwaliteit en prijs worden uitgeoefend.

ad 3. In West-Europa stelt men andere eisen aan consumptiegoederen als in Amerika. Bij de beoordeling van alle geïmporteerde goederen moet men er rekening mee houden, dat deze niet speciaal voor de Hollandse markt waren gefabriceerd.

ad 4. Zie overzicht („E.-S.B.” van 4 Februari j.l.).

ad 5. Voornamelijk levensmiddelen. De kwaliteit was o.a. afhankelijk van de toestand, waarin het land van afzending verkeerde ³⁾.

ad 6. Het Food Bureau werd ingeschakeld voor het transport door de Verenigde Staten, de verscheping en in verschillende gevallen eveneens voor de aankoop der goederen.

Enkele schenkingen verdienen onze bijzondere aandacht. De Church of the Brethren (in 1940: 30.000 leden) verzamelde onder haar leden \$ 211.472, waarvoor 111.925 bushels tarwe en 2.210 bushels haver konden worden gekocht.

De Mennonieten ⁴⁾ in de Verenigde Staten en Canada schonken \$ 181.898, welke bedragen werden omgezet in tarwe en tarwebloem. Verder moeten worden vermeld giften van het Curaçaos Nationaal Steun Comité, de Surinaamse bevolking, de National Clothing Collection in Canada en het Church Committee on Overseas Relief.

Vele Reliefgoederen waren bestemd voor bepaalde dorpen, steden of getroffen gebieden. Andere partijen werden normaal in distributie gebracht.

Doordat verschillende categorieën goederen op dezelfde wijze verpakt en verscheept werden, was het noch voor de Nederlandse ontvangers, noch voor de consumenten mogelijk de regeringsaankopen op juiste wijze te beoordelen.

Ongetwijfeld zullen er fouten zijn gemaakt. Men moet hierbij echter in aanmerking nemen, dat het in oorlogs-

³⁾ Partijen tarwebloem in Argentinië aangekocht door Zwitserland bleken ongeschikt voor menselijke consumptie bij aankomst in Delfzijl.

⁴⁾ In 1619 stichtten de vier broers van der Kodde in Rijnsburg een Doopsgezinde secte, welke naar de Verenigde Staten emigreerde.

omstandigheden in vreemde landen, met een beperkt aanbod van grotendeels buitenlands personeel moeilijk is de meest doeltreffende organisatie in korte tijd op te bouwen.

Dankbaarheid past ons ten opzichte van die Geallieerde landen, welke op alle mogelijke wijzen onze regeringsinstanties behulpzaam zijn geweest, en wij mogen in gedachten houden een uitspraak gedaan in Washington in 1944: „After this war there will be some relief to Europe's 30 millions statistically naked and 120 millions deficient citizens. After the next war there will be relief from nowhere!”

Wassenaar.

H. J. DE KOSTER.

INGEZONDEN STUK.

DOLLARSCHAARSTE EN PRIJSAANPASSING.

De heer A. Blumer te Amsterdam schrijft ons:

Prof. J. Tinbergen komt in zijn artikel in „Economisch-Statistische Berichten” van 15 October 1947 tot de voorlopige gevolgtrekking, dat een prijsdaling van „Niet-Amerika” in de orde van 25 pCt een verhoging van de export van dit deel van de wereld naar de Verenigde Staten en een vermindering van de export van laatstgenoemd land naar de rest van de wereld zou veroorzaken. Hierdoor zou het probleem van het wereld-dollartekort een mogelijkheid van oplossing in zich houden.

Hij nodigt tegelijkertijd hen, die een tegenovergestelde mening zijn toegedaan, hun argumenten hiertegenover te stellen. Het eerste argument, dat reeds van grote betekenis is en van nog groter betekenis kan worden, is, dat de prijsverlaging in „Niet-Amerika”, ten opzichte van het hier besproken effect, ongedaan zal worden gemaakt door protectionistische invoertarieven van de Verenigde Staten.

Zoals bekend, zijn die invoertarieven voor tal van industriële en luxe producten reeds prohibitief. Voor zijden stoffen gaan zij bijv. tot 90 pCt van de invoerwaarde. De machtige „lobbies” van de Amerikaanse textielfabrikanten pogen zelfs in de categorieën van goederen, die met een hoog invoertarief bezwaard zijn, goederen te betrekken, waarop het tarief veel lager is. Dat zij hiermee succes hebben en de Europese exporteur machteloos staat, bewijst bijv. het geval van de Belgische tapijten, waarvan geëist wordt, willen zij onder het 20 pCt tarief vallen, dat zij zonder franje worden ingevoerd, waardoor zij in de Verenigde Staten onverkoopbaar worden. De franje doet deze tapijten nl. in de 90 pCt categorie vallen. De politieke ontwikkeling in de Verenigde Staten laat het aanzien, dat deze tendens zich eerder verscherpen zal dan verslappen, alle internationale handelsconferenties ten spijt. Er bestaan immers alle redenen om aan te nemen, dat het indertijd sensationele ontslag van Clayton voor een belangrijk deel te wijten is aan de oppositie in het land tegen elke belangrijke vermindering van de invoertarieven in de Verenigde Staten. Deze oppositie heeft gezegevierd en het republikeinse getij is haar gunstig. Prof. Tinbergen's veronderstelling, dat de invoertarieven in Amerika verlaagd zullen worden, blijkt dus geheel buiten de werkelijkheid te staan. De betrekkelijk geringe tariefverlagingen, die het resultaat zouden kunnen zijn van de huidige internationale handelsbesprekingen, worden nl. reeds thans van Amerikaanse zijde „verontschuldigd” door de vaststelling, dat hiermede geringe bedragen aan dollarinvoeren gemoeid zijn. Dit argument vervalt, wanneer de voor het dollarevenwicht nodige grotere invoer zou plaatsvinden.

Naarmate de schaarste in de Verenigde Staten in een relatieve overvloed omslaat en de binnenlandse producenten aldaar afzetmoeilijkheden zullen ondervinden, zal de aandrang tot tariefverhoging nog veel sterker worden. Men kan veronderstellen, dat de Amerikanen eerder geneigd zullen zijn de invoertarieven voor bepaalde grondstoffen te verlagen. Prof. Tinbergen wijst echter reeds

op het feit, dat de Amerikaanse vraag naar grondstoffen niet of weinig elastisch is. Ten opzichte van deze grondstoffen voeren de Verenigde Staten trouwens een bewuste expansionistische politiek, die er op gericht is deze grondstoffen elders in de wereld onder hun controle te brengen door overwegend in dit domein Amerikaanse kapitalen te investeren en deze gebieden ook politiek-strategisch onder hun controle te brengen. Van het standpunt uit, dat ons hier bezig houdt, is in dit verband de vaststelling van belang, dat deze politiek tot resultaat heeft, dat de dollarbaten voortspruitende uit de ontginning van deze grondstoffen en hun uitvoer naar de Verenigde Staten hierdoor in belangrijke mate verminderen. Niet alleen zien wij, zoals in Griekenland, dat de Amerikaanse concessies (van loodmijnen bijv. tegen 1 dollar per ha — volgens „Economische Voorlichting” —) tegen uiterst lage prijs worden gegund, omdat zij als tegemoetkoming voor andere crediten worden opgevat, maar tevens moet een belangrijk deel der dollarbaten direct naar de Verenigde Staten terugvloeien als royalties, dividenden, rente, salarissen en pensioenen.

In veel beperkter mate vindt deze politiek echter ook haar uitdrukking in de industriële productie. Ook hier vinden reeds belangrijke Amerikaanse investeringen plaats, maar dan vooral in gebieden, die totaal of overwegend in de Amerikaanse machtsfeer zijn betrokken. Wij denken hier in de eerste plaats aan Japan en West-Duitsland. In deze gebieden kunnen de Amerikanen door hun controle over productie, invoer en uitvoer en vooral door hun manipulaties met de export-mark, resp. -yen een dergelijk verregaand ingrijpen in het handelsverkeer verwerkelijken, dat hierdoor reeds een automatisch herstel van het evenwicht van de wereldhandel langs de weg van kostprijsveranderingen in landen zoals Nederland zeer grote hinderpalen in de weg worden gelegd.

De waarde van de export-mark varieert in West-Duitsland voor verschillende goederen van 24 dollarcenten tot 120 dollarcenten. Deze laatste prijs geldt, zoals in het Belgisch memorandum wordt vermeld, bijv. voor de Duitse chemische producten, waarvan een geforceerde export door lage prijzen een ongewenste concurrentie voor Britse en Amerikaanse belangen zou tegenwoordigen. Voor andere artikelen, waarvan de export uit Duitsland een dollarbaat voor de bezettende autoriteiten oplevert, die zwaarder weegt dan de waarschijnlijk voor die goederen minder klemmende concurrentie-overwegingen, is de waarde van de export-mark veel geringer. Er zou over deze financieel-commerciële politiek nog veel meer te zeggen zijn, maar wij willen ons hier bepalen tot die feiten, die direct van betekenis zijn voor het herstel van het wereld-dollar evenwicht. In dit verband verdient de differentiële prijs voor export-kolen (die in dollars moet worden betaald) en kolen voor gebruik van de West-Duitse industrie zeer zeker de aandacht. Ook hier wordt de kostprijs van de dollarexporten uit West-Duitsland door willekeurig ingrijpen in een voor de andere exporterende landen hoogst onvoordelige verhouding gebracht tot hun eigen kostprijs.

De twee argumenten tegen de redenering van Prof. J. Tinbergen, die wij in het voorgaande naar voren hebben gebracht, komen dus eigenlijk op de vaststelling neer, dat wij niet, zoals nodig is voor die redenering, in een min of meer liberale wereldeconomie leven, waarin prijsverhoudingen automatisch het handelsverkeer bepalen en waarin deze prijsverhoudingen zuiver economisch tot stand komen, maar in een wereld waarin monopolieverhoudingen en machtige politieke inmenging dit beeld totaal verstoren. Prof. Tinbergen haalt zelf reeds een voorbeeld aan van deze politieke factoren, wanneer hij terloops opmerkt, dat de suikermarkt in belangrijke mate een politieke zaak is. Het belangrijke in dit opzicht is, dat juist de Amerikaanse politiek, die in een groot deel van de wereld zo machtig en beslissend is, o.a. tot consequentie

heeft, dat de oorzaken, die tot het dollartekort aanleiding geven, eerder versterkt dan verzwakt worden.

Maar tot nu toe hebben wij slechts één kant van de zaak bezien, nl. de versterking van de dollarpositie van het exporterende „Niet-Amerika” ingevolge eventuele prijsverlaging. De andere kant is de versterking van deze dollarpositie door een eventuele vermindering van invoer uit de Verenigde Staten, die het gevolg zou kunnen zijn van deze prijsverlaging. In de eerste plaats moet, wil een dusdanig effect kunnen plaats vinden, *het aanbod van betrokken niet-dollargoederen voldoende elastisch zijn*. In de huidige verhoudingen, is hiervan voor een groot aantal essentiële goederen geen sprake. Hiervoor zou de binnenlandse productie der West-Europese landen aanzienlijk moeten worden opgevoerd, alsmede en vooral hun productiecapaciteit. De vooruitzichten in dit opzicht zijn niet gunstig, als men bijv. alleen al rekening houdt met het feit, dat bij de opstelling van het Parijse rapport over het Marshall-plan uitdrukkelijk alle uitbreidingsplannen ter zijde werden geschoven en slechts overleg is gepleegd over de volledige benutting van de huidige productiecapaciteit. Men kent ook in het kader van de Benelux-plannen de felle oppositie van de Belgische staalproducenten tegen de uitbreiding van de Nederlandse capaciteit op dit gebied en het wantrouwen, dat algemeen in België leeft ten opzichte van de Nederlandse industrialisatieplannen. Tevens is de financiële en binnenlandspolitieke toestand in de meeste landen van die aard (ook in ons land, niettegenstaande het „verguldsel dat gekocht is met buitenlandse leningen”¹⁾); dat de vooruitzichten voor verdere productiestijging ongunstig lijken en eerder rekening moet worden gehouden met zeer ernstige crisisverschijnselen.

De enige reële mogelijkheid op korte termijn voor dollarbesparing door besnoeiing van de importen uit de Verenigde Staten ligt dan ook in een drastische uitbreiding van de inter-Europese handel, met inbegrip van die delen van Europa, die de waren kunnen leveren, waarvan het aanbod in West-Europa onvoldoende is, met name Oost- en Zuid-Oost-Europā. Het herstel van West-Europa is in de gegeven omstandigheden, zonder Oost-Europa, inclusief de Sowjet-Unie, onmogelijk.

Was aanvankelijk in de jaren 1945—1946 geen exportoverschot van betekenis voorhanden in die landen, thans blijkt evenwel, dat de steenkoolexporten van Polen en de graanexporten van de Sowjet-Unie zeer snel stijgen, terwijl Tsjechoslowakije en Polen aanzienlijke hoeveelheden machines afleveren en uit de Balkanlanden en Hongarije grondstoffen en landbouwproducten voor export vrijkomen.

Een gunstige factor voor de export uit de West-Europese landen naar Oost-Europa is de politieke en economische boycott van de Verenigde Staten, *waardoor de Amerikaanse concurrentie in deze landen ontbreekt*. Door de Engelse en andere regeringen wordt dit ook wel gevoeld en er vinden, zowel met de Sowjet-Unie als de Oost-Europese landen, onderhandelingen plaats, die ongetwijfeld effect zullen sorteren, of die reeds effect gesorteerd hebben. Zweden en Denemarken zijn in dit opzicht voorgegaan. De mogelijkheid, dat de verwezenlijking van het Marshall-plan een politieke en economische boycott van de Oost-Europese landen zou inhouden, moet dan ook als een bedreiging voor de levensbelangen van de West-Europese landen worden beschouwd.

De opvoering van eigen productie blijft echter prioriteit eisen en de waarde van elk sociaal-economisch en politiek programma zal bepaald worden door de mate, waarin deze maatregelen bevat, die op dit gebied doeltreffend blijken te zijn. Ook de Marshall- en Benelux-plannen zullen vóór alles aan deze strenge rechter genoegdoening moeten geven.

Wat thans bekend is van de Amerikaanse plannen,

¹⁾ Zie „De Industrie” van 15 October 1947, blz. 359.

wijst echter in een andere richting. Het veto over het Europese scheepsbouwprogramma en de stopzetting of drastische beperking van schroot- en ijzerleveranties zijn een slag voor essentiële Europese productietakken. De tendens om afgewerkte en ook vele non-essentiële producten te leveren werkt eigen Europese industrialisatie tegen.

In deze beschouwing hebben wij ons willen bepalen tot het economische effect van het prijsverlagingsprogramma van Prof. Tinbergen. Wij zijn tot de slotsom gekomen, dat deze prijsverlaging *als zodanig*, in de verhoudingen der voor ons liggende periode, niet tot een herstel van het dollarevenwicht zal bijdragen. Er zijn echter ook sociale consequenties aan dit program verbonden, die voor de bevolking wel het zwaarste zullen wegen²⁾, maar die hier onbesproken moeten blijven.

Naschrift.

De heer Blumer herinnert ons aan enige afwijkingen tussen het beeld van de vrije markten en de werkelijkheid. Hij wijst op de protectionistische tendenties in de Verenigde Staten en op de kapitaalsinvesteringen door dit land in grondstoffen producerende landen. Beide zijn realiteiten. Doch ten aanzien van het eerste punt kan gewezen worden op het sterker zijn — in vergelijking tot de jaren na 1920 — van de anti-protectionistische stromingen in Amerika. De onderhandelingen in Genève hebben geleid tot een, zij het zeer matige, verlaging der Amerikaanse tarieven. Ook in Republikeinse kringen voltrekken zich zekere wijzigingen van inzichten, zodat nog niet te zeggen is, of het protectionisme in de toekomst zal toenemen.

En wat de grondstofbehoefte betreft: het feit, dat deze in toenemende mate in het buitenland moet worden gedekt, betekent voor dat buitenland een voordelig verschil met de periode omstreeks 1920, ook wanneer de Verenigde Staten dat voordeel weten te beperken door hun sterke kapitaalpositie.

Overigens kan de vraag worden gesteld, welke quantitative betekenis aan deze beide factoren moet worden toegekend. De heer Blumer doet geen poging deze te schatten. Nader onderzoek zal hier nuttig zijn.

De heer Blumer wijst voorts op de inelasticiteit van het aanbod in de niet-Amerikaanse landen. Op de korte baan bezien is deze er; doch mijn artikel had betrekking op de ontwikkeling op de duur en dan meen ik, dat deze factor zijn betekenis verliest.

Herstel van West-Europa is niet mogelijk zonder Oost-Europa, meent de heer Blumer voorts. De waarde van deze stelling hangt af van wat men „mogelijk” noemt. Door sommigen wordt dat herstel als wel mogelijk zonder Marshall-hulp beschouwd. Zij, die deze mening peneren, zien mogelijkheden, die ondergetekende niet ziet. Z.i. kan toegegeven worden, dat ontwikkeling van een verkeer met Oost-Europa voor West-Europa van belang is. Verkeer met de Verenigde Staten is echter van nog meer belang; want herstel zonder hulp van dit laatste land zal zeer moeilijk zijn.

J. T.

²⁾ Prof. J. Tinbergen merkt nl. op, dat men „meer en meer hoort van industrietakken, waarin het kostenpeil in de Verenigde Staten lager ligt dan bijv. in Europa, ondanks de veel hogere lonen aldaar”. Men kan zich afvragen, met welke offers de kostenverlaging van 25 pCt dan in Nederland zou moeten worden gekocht en welke verontwaardiging over „Europese dumping” in Amerikaanse protectionistische kringen hierover zou worden ten beste gegeven.

INTERNATIONALE NOTITIES.

BELGIË EN HET DOLLARPROBLEEM.

Nadat ten gevolge van de opschorting van de inwisselbaarheid van het pond sterling, in Augustus jl., ook voor België een dollarbron had opgehouden te vloeien, is men in België aan het werk gegaan om één oplossing te vinden

voor het dreigende dollartekort. In het algemeen kan men daarbij twee stellingen bewandelen: de export naar de Verenigde Staten stimuleren, de import vandaar beperken en beide tegelijk.

Stimulering van de export sluit op het bezwaar, dat de Verenigde Staten een zo gevarieerde productie kennen, dat, behalve op het gebied van sommige grondstoffen, buitenlandse producten daar te lande direct in concurrentie treden met de Amerikaanse. Toch heeft van België uit export naar de Verenigde Staten plaats. Ruwe en geslepen diamanten, tapijten, linnen en katoenen weefsels, konijnenvellen, halfabrikaten van ijzer en staal en, vooral na de oorlog, kunstzijden weefsels behoren tot de naar de Verenigde Staten geëxporteerde producten. Van deze artikelen springt het belang van diamanten in het oog, omdat, naar een bericht in de „Agence Economique et Financière” van 29 Januari jl., ongeveer de helft van de Belgische export naar de Verenigde Staten uit edelstenen bestaat. Een product met grote mogelijkheden schijnen kunstzijden weefsels te zijn: „... ce produit”, aldus hetzelfde blad van 9 Februari jl., „ne contient qu'un pourcentage réduit, environ 15 p.c., de matières importées”. In 1946 heeft de export van dit product de tegenwaarde in dollars opgebracht van 130 miljoen francs, in 1947 100 miljoen.

België ziet zijn exportkansen naar de Verenigde Staten liggen in die artikelen „incorporant beaucoup de main d'oeuvre et de préférence du travail d'artisans, la production massive des usines américaines se prêtant moins à de telles fabrications”. In dit verband is het van belang, dat aan het loonpeil bijzondere aandacht wordt besteed.

Beperking van de import uit de Verenigde Staten zoekt België door paalen te stellen om aan het binnenland van luxe goederen. Verder do onmisbare goederen elders te betrekken. In dit licht moeten België's pogingen worden gezien om graan uit Rusland te betrekken — „New York Herald Tribune” van 23 Januari jl. — alsmede het handelsverdrag, dat met Groot-Brittannië — zie „The Financial Times” van 7 Februari jl. — werd overeengekomen. Volgens dit verdrag zou Groot-Brittannië steenkolen aan België leveren in ruil voor o.a. ijzer en staal. In hoeverre de financiële clausules van het verdrag met Groot-Brittannië aan België, evenals onder de vigueur van de inwisselbaarheid van het pond sterling, mogelijkheden openlaten om aan dollars te komen, is nog niet bekend.

In elk geval echter geven en de aandacht, die men geeft aan de export naar de Verenigde Staten, en de overeenkomsten met Rusland en Groot-Brittannië blijk van de moeite, die men in België doet om het dollarprobleem tot hanteerbare proporties terug te brengen.

DE GRAANPRIJZEN IN DE VERENIGDE STATEN.

De daling van enkele belangrijke goederenprijzen (waaronder graan), die in de laatste tijd heeft plaats gevonden in de Verenigde Staten, heeft allerwege de aandacht getrokken. Of zij al dan niet de inzet is van een omslag, is nog moeilijk te zeggen. „The Financial Times” van 6 Februari jl. heeft een aantal factoren opgenoemd, die de recente daling enigszins verklaren.

Allereerst is daar het feit, dat in het algemeen de oogst-rapporten voor 1948 nogal gunstig zijn. In Europa is het behoudt de oreaal groter dan verleden jaar. In Argentinië schijnt de opbrengst in 1948, ondanks een klein areaani, groter te zullen worden dan in 1947. In Australië heeft achteraf de tarwe minder van de regens geleden dan oorspronkelijk werd verwacht. Ook de oogstvooruitzichten in de Verenigde Staten zijn beter dan het zich 2 à 3 maanden geleden liet aanzien.

Voorts schijnen enkele landen er van af te zien om grote graanvoorraden aan te leggen, omdat zij op een prijsdaling hopen. „Their policy at the moment”, aldus „The Financial Times”, „is to live from hand to mouth using other sources of supply in the hope that the argentine market will fall”.

Een derde factor is gelegen in het feit, dat in de laatste tijd verschillende landen, zoals Groot-Brittannië, België, Zweden, Noorwegen en landen in Z.O.-Europa, graancontracten hebben afgesloten met Sovjet-Rusland. Ook is „grain now moving steadily... from the southern hemisphere under long delayed argentine contracts and from the good Australian crop”.

Tenslotte is er het belangrijke feit, dat Oost-Azië, waaronder Indonesië, weliswaar nog met rijsttekorten te kampen heeft, maar dat enige verbetering in de rijstpositie schijnt te mogen worden verwacht. Dit zal een gunstig effect hebben op de tarwepositie.

Zoals gezegd, is het nog te vroeg om uit te maken of de ingetreden prijsdaling het begin is van een omslag. Met name zullen in Juni van dit jaar de oogsten in Europa en op het Zuidelijk halfrond (excl. Argentinië) achter de rug zijn. Dan zal men weer in hoge mate afhankelijk zijn van de Noord-Amerikaanse markt. „That will be the time to judge whether the price trend has really turned”.

DE BEVOLKING VAN AUSTRALIË IN 1947.

In de „Monthly summary of Australian conditions” van 16 Januari jl. worden enige voorlopige gegevens gepubliceerd over de in Juni 1947 gehouden volkstelling, welke tot een drietal punten zijn terug te brengen.

1. De bevolking van Australië vertoonde over een tijdvak van 26 jaren een toeneming van slechts ruim 2 miljoen zielen; het totaal inwonertal, exclusief de oorspronkelijke bevolking, bedroeg nl. in de jaren 1921, 1933 en 1947 respectievelijk 5.435.734, 6.529.839 en 7.580.820 personen. Het accres gedurende de periode 1933—1947 is voor slechts 61.314 personen toe te schrijven aan netto-immigratie, tegen 313.601 personen in de jaren 1921—1930. Zelfs wanneer in aanmerking wordt genomen, dat zich in de eerstgenoemde periode zeven oorlogsjaren bevinden, is het aantal immigranten zeer gering. Gezien het feit, dat Australië volgens de meest voorzichtige schattingen bestaansmogelijkheden biedt aan 12 tot 15 miljoen inwoners, is het begrijpelijk, dat bevordering der immigratie als een zaak van nationaal belang wordt beschouwd.

2. De werkende bevolking vormt momenteel ruim 42 pCt van de totale bevolking, tegen 33 pCt in 1933 en 39 pCt in 1939. De stijging van het percentage in de laatste jaren is o.a. het gevolg van het gebrek aan arbeidskrachten, waarmee Australië thans, evenals vele andere landen, heeft te kampen. Een verontrustend feit is het toenemende aantal werknemers bij overheids- en semi-overheidsinstellingen, dat in 1933 14 pCt van de werkende bevolking bedroeg en in 1947 17,5 pCt.

3. Sedert 1933 heeft zich de bevolkingsverschuiving van het platteland naar de steden voortgezet. De bevolkingsverdeling tussen hoofdsteden, overige steden en platteland heeft zich nl. gewijzigd van resp. 47, 17 en 36 pCt in 1933 tot 51, 18 en 31 pCt in 1947.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Verschuivingen op de geldmarkt kwamen in de afgelopen week vrijwel niet voor, zodat in de marktnoteringen weinig verandering kwam. Over het algemeen is er aanbod van schatkistpromessen, waarschijnlijk in het deel van door ruiling in jaarpapier de „lege” Februarimaand van het volgende jaar op te vullen, zodat de marktdisconto's vrij hoog zijn. Alleen Juli-papier, dat ook niet zo ruim aanwezig is, was tegen $1\frac{3}{8}$ pCt gevraagd, doch overigens werden Mei-papier en alle langer lopende termijnen tegen $1\frac{7}{16}$ pCt verhandeld, waarbij de omzetten echter zeer gering waren.

De aandelenmarkt vertoonde in de afgelopen week een daling, waarschijnlijk vooral onder invloed van het prijsverloop op de Amerikaanse goederenmarkten. Indien de daar te lande ingezette prijsdaling resulteert in een al-

gemene prijsverlaging op de internationale markten, zal dit vermoedelijk op de exportkans en de exportwinsten van de Nederlandse industrie een ongunstige invloed hebben, temeer omdat de vraag naar onze exportproducten in het algemeen tamelijk elastisch blijkt te zijn ¹⁾. Wanneer hier nog bijkomt de werking van de Marshall-hulp voor Nederland met haar deflatoer effect, dat wellicht niet ten volle door met geldschepping gefinancierde overheidstekorten wordt gecompenseerd, dan is er alle aanleiding om een verlaging van het huidige prijs- en winst-niveau te verwachten. Een verlaging van het koerspeil voor aandelen lijkt dan ook niet tot de onmogelijkheden te behoren.

In de afgelopen week werd de handel in 3 pCt Grootboekschuld 1946 opengesteld, waarbij het aanbod, zoals te verwachten was, de vraag bij de gefixeerde minimumkoers van 98 pCt aanzienlijk bleek te overtreffen. Aangezien de kopers van 3 pCt Grootboekschuld deze niet voor belegging mogen gebruiken, zullen zij slechts deze staatsschuld aankopen, indien zij reeds aanslagen in de bijzondere heffingen, of zekerheidsstellingen hebben te betalen. Anders zullen zij ongetwijfeld andere staatsfondsen kopen, waarmede zonder koersrisico 3 pCt rente kan worden gemaakt. Naarmate dus de belastingadministratie vordert met de regeling der aanslagen in de bijzondere heffingen, zal een toeneming van de vraag naar 3 pCt Grootboekschuld kunnen worden verwacht, waardoor de weg tot het verkrijgen van vrij geld voor de houders van deze staatsschuld ruimer zal worden geopend.

Ter oriëntering omtrent het koersverloop op de aandelenmarkt mogen onderstaande noteringen gelden.

	6 Febr. 1948	13 Febr. 1948
A.K.U.	191½	182½
v. Berkel's Patent	125½	123½
Lever Bros. Unilever C.v.A.	319½	305
Philips G.b.v.A.	389	390
Koninklijke Petroleum	352	345
H.A.L.	220	219¾
N.S.U.	186	184½
H.V.A.	246½	243½
Deli Mij. C.v.A.	185	195¾
Amsterdam Rubber	175½	173

¹⁾ Zie het artikel van Prof. Dr J. Tinbergen en Dr P. C. van Traa in „E.-S.B.” van 4 Februari jl.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom- enz en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
5 Jan. '48	610.931	172.974	72.831	2.005	151.166
12 " '48	584.182	167.510	98.206	2.005	149.971
19 " '48	584.220	171.578	94.213	2.005	150.304
26 " '48	584.254	138.706	195.943	2.005	150.663
2 Febr. '48	583.958	232.537	139.961	2.005	148.810
9 " '48	584.022	246.137	114.698	2.000	150.114
16 " '48	580.885	235.166	102.100	2.000	152.524

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening courant				Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen		
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158	
5 Jan. '48	3.005.753	716.463	51.309	41.998	513.506	
12 " '48	2.958.385	741.444	97.088	43.070	490.014	
19 " '48	2.915.131	821.129	92.984	35.736	484.145	
26 " '48	2.911.251	856.524	101.714	35.806	508.673	
2 Febr. '48	2.953.413	909.063	70.084	39.930	475.005	
9 " '48	2.921.575	946.746	73.679	35.757	462.176	
16 " '48	2.900.739	992.899	42.372	28.993	476.015	

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 16 Februari 1948.

Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	f 2.000.000,—
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)	f 2.000.000,— ¹⁾
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.000.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	f 141.803.012,90 ²⁾
Hoofdbank	f 141.803.012,90
Bijbank	266.787,12
Agentsch	10.453.932,85
Op effecten, enz.	f 152.523.732,87
Op goederen en celen	f 151.518.603,90 ³⁾
	f 1.005.128,97
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)	f 152.523.732,87 ⁴⁾
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 578.079.403,03
Zilveren munt, enz.	2.805.334,70
	580.884.737,73
Papier op het buitenland	f 255.165.600,—
Tesoed bij correspondenten in het buitenland	97.145.133,46
Buitenlandse betaalmiddelen	4.954.533,21
	357.265.266,67
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	81.329.352,41
Gebouwen en inventaris	3.500.000,—
Diverse rekeningen	120.108.460,23
	f 4.797.611.549,91

Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	12.452.579,46
Bijzondere reserves	32.247.868,69
Pensioenfonds	16.838.449,66
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	124.556.405,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.900.738.840,—
Bankassignties in omloop	67.291,53
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 992.898.730,38
Geblokkeerde saldo's van banken	42.372.028,18
Geblokkeerde saldo's van anderen	28.993.259,99
Vrije saldo's	476.015.164,03
	1.540.279.182,58
Diverse rekeningen	150.430.932,99
	f 4.797.611.549,91

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 39.529.875,—

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 150.472.848,50

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
28 Jan. '48	0,2	1.399,2	1.400	1.269,0	131,3
4 Febr. '48	0,2	1.349,3	1.350	1.257,6	92,6
11 Febr. '48	0,2	1.349,2	1.350	1.247,0	103,2

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
28 Jan. '48	0,3	241,6	12,7	32,7	400,2	16,3	293,8
4 Febr. '48	0,3	286,5	11,9	28,4	401,4	23,4	283,7
11 Febr. '48	0,2	276,0	10,6	23,8	395,4	17,3	285,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
8 Jan. 1948	25.729	12.700	7.729	922	723	52.602
15 " 1948	25.688	12.848	7.698	836	752	51.927
22 " 1948	25.727	13.211	7.004	675	775	51.992
29 " 1948	25.980	13.307	7.084	799	793	52.562
5 Febr. 1948	25.980	12.689	8.159	804	721	52.577
12 " 1948	25.546	12.807	8.018	605	732	52.626

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
8 Jan. 1948	637	168.211	80.476	5	5.667	501
15 " 1948	637	167.368	79.813	5	5.552	500
22 " 1948	637	167.064	79.442	6	5.738	500
29 " 1948	637	168.047	79.736	6	6.397	499
5 Febr. 1948	637	168.477	80.790	3	5.772	499
12 " 1948	637	167.887	80.160	1	5.805	498

- 1) Waarvan 10.493 miljoen frcs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
- 2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel". ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.
- 3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
23 Jan. 1948	21.588	20.895	376	21.540
29 Jan. 1948	21.656	20.965	381	21.987
5 Febr. 1948	21.700	21.008	372	20.523

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
23 Jan. 1948	24.278	19.516	1.268	17.334
29 Jan. 1948	24.159	20.137	1.945	17.305
5 Febr. 1948	24.148	18.675	616	17.084

ZWEEDE RIJKSBANK.
(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
23 Jan. 1948	231	147	2.490	443	145	—	182
31 Jan. 1948	229	145	2.520	436	146	—	182
7 Febr. 1948	229	145	2.554	438	149	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-landse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
23 Jan. 1948	2.606	875	658	136	68	176	4
31 Jan. 1948	2.734	776	613	89	68	178	4
7 Febr. 1948	2.611	898	673	150	68	207	4

Announces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 23 Febr. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Vacatures

De Vakgroep „Groothandel in Eieren", roept sollicitanten op voor de functie van

secretaris

der vakgroep. De voorkeur wordt gegeven aan een Landbouwkundig-Ingenieur, Mr. in de Rechten, of Academisch opgeleid Econom.

Sollicitaties zo spoedig mogelijk te richten tot Ir. M. M. v. Hoffen, Parkstraat 4A, 's-Gravenhage.

**N.V. LEIDSCHÉ TEXTIELFABRIEKEN
GEBR. VAN WIJK & CO. TE LEIDEN**

zoeken een

ASSISTENT VAN DE DIRECTIE

voor de coördinatie van afdelingen. Vereist: Organisatorisch vermogen en begrip van leiding geven. Ge-degen kennis en ruime ervaring op het gebied der moderne commerciële en bedrijfsadministratie. Ver-trouwd met statistiek en documen-tatie. Goed stylist en behoorlijke talenkennis in woord en geschrift. Bij voorkeur Drs. Ec. of opleiding van gelijk niveau. Leeftijd 30—38 jaar. Voor prima kracht ruim salaris en winstaandeel. Candida-ten zullen eventueel worden on-derzocht op 5 April 1948, door de NEDERLANDSCHE STICH-TING VOOR PSYCHOTECHNIEK, Wittevrouwenkade 6 te Utrecht.

Eigenh geschr. of m. voll. inl. en twee pasfoto's (van voren en opzij) aan Adv. Bur ALTA te Utrecht vóór 13 Máart in inkerbrevi van br. foto's en enveloppe: E.S.B.-5112 met naam, adres en leeftijd.

Jurist/Econoom

Bankinstelling te Amsterdam, klein personeel, sterk op het buitenland georiënteerd, vraagt voor spoedige indiensttreding Jurist of Econoom, met behoorlijke kennis van- resp. aanleg voor moderne talen. Leeftijd 25-35 jaar. Enige erva-ring op bankgebied gewenst. Bij gebleken ge-schiktheid, goede salariëring en vooruitzichten. Br. onder no. ESB 1142, bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

FOTOGRAFIE

Wegens vertrek naar buitenland ter overname gevraagd mod. 1e klas fototoestel en 8 of 16 mm. smal-filminstallatie. Br. lett. N.B.C., Nijh & van Ditmar, Parkstraat 27, Den Haag.

Vacatures

BRUYNZEEL FABRIEKEN

vragen

ZELFSTANDIG ASSISTENT VAN DE DIRECTIE

bedoe'd om de dagelijkse leiding van het Oost-Indische bedrijf in Zaandam op zich te nemen. Commerciële en organisatorische ervaring en technisch inzicht vereist. Leeftijd 30-40 jaar.

Met de hand geschreven sollicitaties waarin volledige beschrijving van loopbaan, enz. - onder bijvoeging van pasfoto - te richten aan de Afd. Personeelzaken van

**BRUYNZEEL-DAJAK HOUTBEDRIJVEN N.V.
ZAANDAM**

S.v.p. motto „Borneo" op brief en enveloppe.

Financiële instelling vraagt voor spoedige indiensttreding

jurist

leeftijd niet ouder dan 40 jaar.

Vereisten: ervaring op advocatenkantoor of grote bankinstelling, benevens behoorlijke talenkennis. Salaris nader overeen te komen. Br. onder no. 3239 Z.B. aan Adv.-Kantoor de Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C.

Ondernemersorganisatie te Amsterdam, internationaal georiënteerd, zoekt een

jong econoom

voor haar secretariaat.

Brieven met vermelding van volledige levensloop en referenties onder nummer ESB 1148, bureau van dit blad; Postbus 42; Schiedam.

Bankinstelling te Amsterdam zoekt voor haar Effectenafdeling een

ervaren kracht

in staat om leiding te geven. Leeftijd ongeveer 40 jaar. Brieven onder no. 3235 IJ. X. aan Adv.-Kant. de Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C.

Verkrijgbaar bij de

**Nederlandsch Amerikaansche Kamer van Koophandel
de Lairesestraat 13, Amsterdam — Tel. 98727**

Ter perse Publicatie nr. 3:

U.S. (Federal) Tax Legislation

since 1940 by George F. James, Tax Counsel
Standard Vacuum Oil Company, New York.

Prijs f 2.50 (leden 50% reductie).

Bestellingen kunnen reeds worden opgegeven.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19.—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoofstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoofstraat 5, Rotterdam (W).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).